

הלכות דעות פרק ז - תמלול

סיכום השיעור

סיכום פון דעם שיעור – רמב"ם הלכות דעות פרק ז'

כללי'דיגע הקדמה

די לעצטע עטלעכע פרקים פון הלכות דעות באהאנדלען בין אדם לחבירו – ווי אזוי מ'דילט מיט אנדערע מענטשן, ווי אזוי מ'זאל מוכיח זיין, ליב האָבן אַ צווייטן איד, זיך דרייען מיט די ריכטיגע סאָרט אידן. פרק ז' גייט איבער צו צוויי הויפט-נושאים: רכילות/לשון הרע און נקמה/נטירה. דער רמב"ם באַהאַנדלט דאָ בעיקר דיבור – לשון הרע, רכילות, מוציא שם רע.

אַ וויכטיגער כללי'דיגער נקודה: דער רמב"ם, אַנדערש ווי דער חפץ חיים וואָס מאַכט שטאַרק פרטי הלכות, דיסקרייבט מער דעם טיפּ מענטש – עס באַלאַנגט ביי אים צום נושא דעות, עס איז אַ סאָרט מדה רעה.

הלכה א – דער לאו פון „לא תלך רכיל" און דער מרגל

דברי הרמב"ם: „המרגל בחבירו עובר בלא תעשה, שנאמר לא תלך רכיל בעמך. ואף על פי שאין לוקין על לאו זה... עוון גדול הוא וגורם להריגת נפשות רבות מישאל, לכך נסמך לו ולא תעמוד על דם רעך."

פשט

דער וואָס איז מרגל – שפיאָנירט, זאַמלט אינפֿאָרמאַציע און טראָגט עס איבער – איז עובר אויף דעם לאו פון „לא תלך רכיל". כאָטש מ'באַקומט נישט מלקות דערפֿאַר, איז עס אַ שווערע עבירה וואָס קען גורם זיין הריגת נפשות, און דערפֿאַר שטייט עס צוזאַמען מיט „לא תעמוד על דם רעך".

חידושים און ביאורים

1. טייטש „מרגל": דאָס וואָרט „מרגל" מיינט אַ שפיאָן – ער זאַמלט אָן אינפֿאָרמאַציע און טראָגט עס ווייטער פֿאַרקויפֿן. ער איז אַן אינפֿאָרמאַציע-טרענער. דער רמב"ם באַשרייבט אים ווי איינער וואָס „הולך ומגלה סוד" – ער איז אַ „וואַסער-טרענער" פֿון מענטשן'ס אינפֿאָרמאַציע.

2. „גורם להריגת נפשות" – כפשוטו: דער רמב"ם מיינט ממש הריגה, נישט מעטאַפֿאָריש. דער ראיא איז פֿון דואג האדומי: דואג האָט פֿאַרציילט פֿאַר שאול המלך אַז אחימלך הכהן האָט געגעבן דוד צו עסן פֿון דער משכן. אויף דעם האָט שאול אויסגע'הרג'עט די גאַנצע עיר הכהנים – אַ גרויסע הריגה פֿון אַ ביסל רכילות.

3. חידוש פֿון דער מעשה מיט דואג: דואג האָט נישט געוואוסט די אמת'ע מעשה. אחימלך האָט בכלל נישט געמיינט צו נעמען אַ שטעלונג קעגן שאול. דוד איז געווען זייער קלוג ווי אזוי ער האָט גערעדט צו אחימלך – אחימלך האָט געמיינט אַז דוד איז געקומען בשליחות פֿון שאול, ער האָט נישט געהאַט קיין ברירה. דואג זעט אַ האַלבע מעשה – אַז אחימלך נעמט דוד'ס זייט – און פֿאַרציילט עס איבער. דאָס איז דער יסוד פֿון רכילות: מ'פֿאַרציילט איבער האַלבע מעשיות, און מ'איז גורם נפשות רבות.

הלכה א (המשך) – „כך וכך אמר פלוני" – אפילו אמת

דברי הרמב"ם: „ואומר כך וכך אמר פלוני, כך וכך שמעתי על פלוני, אף על פי שהוא אומר אמת – הרי זה מחריב את העולם."

פשט

אפילו ווען דער רכיל זאָגט אמת, איז ער מחריב די וועלט.

חידושים און ביאורים

1. „מחריב את העולם" – ווי אזוי? מענטשן האָבן אזויפֿיל פֿיר-פרעשור. ווען מ'פֿרעגט פֿון וועם האָסטו מורא – מיינט מען פֿון דער גאַנצער וועלט.

אַבער באמת, פֿון וועם האָסטו מורא? פֿון דער איין יאָכנע, דער איין טרענער-און-ברענגער. דאָס איז וואָס מאַכט חרוב די וועלט. מענטשן וואָס טראָגן אַ „גאַנצע טאַרט" פֿון אינפֿאָרמאַציע – „איד קען דיר נישט העלפֿן, ווייל איינער האָט מיר דערציילט" – זיי זענען מחריב את העולם. אַ מענטש דאַרף רעדן פֿון „מעלות, חסדים, וחכמה" – נישט פֿון אַנדערע מענטשן.

2. רכילות איז נישט דווקא דברים של גנאי: אַ וויכטיגער חידוש אין דעם רמב"ם – רכילות מוז נישט זיין שלעכטע זאַכן. דער רכיל איז אַ „מענטשן-פֿאַרקויפֿער" – ער טראָגט אינפֿאָרמאַציע פֿון איינעם צום צווייטן, וואָס יעדער איינער האָט געטאָן, וואָס יענער האָט געזאָגט. דער עצם טראָגן פֿון אינפֿאָרמאַציע איז דער איסור, אפילו אָן גנאי.

3. דער חילוק צווישן רכילות און לשון הרע: רכילות איז געווענליך פֿון איינעם צום צווייטן – „זאָלסט וויסן אַז יענער טראַכט וועגן דיר אזוי", „יענער האָט געזאָגט וועגן דיר". דער רכיל ברענגט צווישן מענטשן. ער מוז נישט זאָגן שלעכטע זאַכן – ער איז דער מישער, ער מאַכט זיכער אַז אַלע אינפֿאָרמאַציע וואָס ליגט ביי איינעם זאָל ליגן ביי דער גאַנצער שטאַט. לשון הרע דאַקעגן איז ווען ער זאָגט סתם בגנות חבירו – נישט „יענער האָט געזאָגט וועגן דיר", נאָר „יענער איז אַן עבירה'ניק".

4. „הולך רכיל מגלה סוד": דער פסוק ווערט געברויכט צו באַשרייבן דעם רכיל. אַ חידוש: ווען יענער שיקט דרך צו זאָגן עפעס – איז דאָס איין זאַך. אָבער ווען ער שיקט דרך נישט און דו פֿאַרציילסט וועגן אים פֿאַר אַ צווייטן – דאָס איז מגלה סוד, דאָס איז רכילות.

5. דער „איש רכיל" – ווי מ'דערקענט אים: ס'איז אַ סאָרט מענטש וואָס דאָס איז זיין דזשאַב – ער איז אַן „אינפֿאָרמאַציע-טרענער". זיין „מעלה" איז אַז ער ווייסט אַלעמאָל וואָס יענער האָט געזאָגט אויף יענעם. ס'איז אַ סאָרט „התקבלות'דיגע חברה" – מענטשן וואָס האָבן נישט וואָס צו פֿאַרקויפֿן, נאָר אינפֿאָרמאַציע.

הלכה ב – לשון הרע און מוציא שם רע

דברי הרמב"ם: „ויש עוון גדול מזה עד מאד, והוא בכלל לאו זה, והוא לשון הרע. והוא המספר בגנות חבירו, אף על פי שאומר אמת. אבל האומר שקר נקרא מוציא שם רע על חבירו."

פשט

לשון הרע איז אַ נאָך שווערערע עבירה ווי רכילות, אָבער עס איז אויך בכלל דעם זעלבן לאו. לשון הרע מיינט מ'זאָגט גנות אויף אַ חבר, אפילו אמת. ווען מ'זאָגט שקר, הייסט עס מוציא שם רע.

חידושים און ביאורים

1. דער חידוש אַז לשון הרע איז אפילו אמת: דער עיקר חידוש איז אַז אפילו ווען ס'איז אמת אַז יענער מענטש האָט אַן ענין פֿון גנאי – איז עס אַן איסור צו פֿאַרציילן עס. דאָס איז דער יסוד פֿון לשון הרע.

2. מוציא שם רע – נאָך אַ קאַטעגאָריע: דער רמב"ם זאָגט נישט אַז מוציא שם רע איז האַרבער ווי לשון הרע – ער זאָגט נאָר אַז ס'האָט נאָך אַ נאָמען: מוציא שם רע. דער חידוש ליגט אין דעם אַז לשון הרע איז אפילו ווען ער זאָגט אמת – דאָס איז דער עיקר חידוש. מוציא שם רע איז ווען ער זאָגט שקר, וואָס איז אַ באַזונדערע קאַטעגאָריע.

3. „בעל לשון הרע" – דער טיפּ מענטש: דער רמב"ם רעדט פֿון אַ „בעל לשון הרע" – נישט סתם איינער וואָס האָט איין מאָל עובר געווען, נאָר איינער וואָס דאָס איז זיין שטענדיגע מדה. ער „יושב ואומר" – ער זיצט (ווייל שטייענדיג ווערט מען אָפֿגעמוטשעט!) און ער דרשנ'ט: „כך וכך עשה

איז א מין כפירה – „מי אדון לנו” – ווער איז דער בעל הבית אויף מין מויל?

2. **נאך א הסבר – כפירה דורך מאכט פון דיבור:** א מענטש איז זייער מוגבל וואָס ער קען טון מיט זיינע הענט, אָבער מיט די מויל קען מען זייער סאך טון – מ'קען צעשטערן מענטשן, משפחות, קהילות. איינער וואָס נוצט אויס דעם כח הדיבור פֿאַר לשון הרע, ער פֿירט זיך אין דער וועלט ווי „אין אלהים” – ס'איז נישטאָ קיין גאָט, ער קען טון וואָס ער וויל. דאָס איז ממש כפירה.

הלכה ג (המשך) – לשון הרע הורגת שלשה דברי הרמב"ם: „אמרו חכמים, שלשה לשון הרע הורגת: האומר, והמקבל, והנאמר עליו. והמקבלו יותר מהאומר.”

פשט

לשון הרע הרג'עט דריי מענטשן: דער וואָס זאָגט עס, דער וואָס נעמט עס אָן, און דער וועגן וועם מ'רעדט. דער מקבל איז נאָך ערגער ווי דער זאָגער.

חידושים און ביאורים

1. **וואָס מיינט „הורגת”?** לשון הרע איז די סיבה פֿון מחלוקת. דער רעדער קאָזט עס, אָבער די מחלוקת מאַכט דער הערער – נאָכדעם וואָס ער הערט עס, הייבט זיך אָן דער גאַנצער צרות.

2. **פֿאַרוואָס איז דער מקבל ערגער ווי דער זאָגער?** עס ווערט געפֿרעגט: וואָס מיינט „יותר מהאומר” – מיינט עס אַז ער ווערט מער געהרג'עט, אָדער אַז ער איז מער שולדיג? דער הסבר: דער זאָגער לאַכט זיך אפשר אויס, ער ווייסט אַז ס'איז נישט גאַנץ אמת. אָבער דער מקבל נעמט עס צו ווי אמת – און דערפֿון קומט דער אמת'ער שאַדן.

הלכה ד – אבק לשון הרע

דברי הרמב"ם: ביישפילן פֿון אבק לשון הרע: „מי יאמר לפלוני שיהא כמו שהוא עתה” – „שתקו מפלוני, איני רוצה להודיע מה אירע לו” – „וכיוצא בדברים אלו.”

פשט

אבק לשון הרע איז ווען מ'זאָגט גאַרנישט שלעכט בפירוש, אָבער יעדער פֿאַרשטייט די שלעכטע מסר.

חידושים און ביאורים

1. „מי יאמר לפלוני שיהא כמו שהוא עתה”: דו זאָגסט „ווער האָט געגלייבט אַז יענער גייט נאָך אַנקומען צו אַזאַ מצב?” – דו האָסט גאַרנישט שלעכטס געזאָגט, אָבער דו האָסט זייער אַסאך געזאָגט – אַז פֿריער איז ער געווען ערגער.

2. „שתקו מפלוני”: „לאָמיר בעסער נישט רעדן צו וואָס ס'איז געשען צו יענעם” – דער רמב"ם ברענגט ממש היינטיגע שפראך. דו האָסט גאַרנישט שלעכטס געזאָגט, אָבער יעדער האָט פֿאַרשטאַנען.

3. **אבק לשון הרע vs ממש לשון הרע:** אין דער פראקטיק, ווען מ'זאָגט „לאָמיר נישט רעדן וועגן יענעם נעבעך”, האָט מען ממש גערעדט לשון הרע. דער רמב"ם רופֿט עס „אבק” ווייל עס איז ווייניגער ווי ממש אויסרעדן שלעכטס, אָבער אין אמת'ן איז עס זייער נאָענט צו ממש לשון הרע.

4. **משבח בפני שונאיו:** „וכן המספר בטובת חבירו בפני שונאיו, הרי זה אבק לשון הרע, שהוא גורם להם שיספרו בגנותו.” ווען מ'זאָגט גוטע זאכן אויף אַ מענטש פֿאַר זיינע שונאים, איז עס אבק לשון הרע, ווייל דער שונא קען זיך נישט איינהאַלטן און גייט רעדן בגנותו.

5. **דער פסוק פֿון שלמה המלך:** „מברך רעהו בקול גדול בבקר השכם, קללה תחשב לו.” צוויי פשטים:

פלוני, כך וכך אבותיו, כך שמעתי עליו”. דאָס איז שוין אַ מדרגה פֿון שלעכטיגקייט – ער איז אַ בעל לשון הרע.

4. **רכילות vs לשון הרע – צוויי נוסחאות:** רכילות איז „אביסל איידעלער” – דער רכיל גייט נישט זאָגן וואָס איז נישט אמת, ער איז דער מישער, ער מאַכט זיכער אַז אינפֿאַרמאַציע זאָל פֿליסן. לשון הרע איז „די חתיכה זאָך” – איינער וואָס זיצט און האַקט אויף יענעם, ער זאָגט דברים של גבאי.

הלכה ב (המשך) – „יכרת ה' כל שפתי חלקות, לשון מדברת גדולות” דברי הרמב"ם: „על זה הכתוב אומר: יכרת ה' כל שפתי חלקות, לשון מדברת גדולות.”

חידושים און ביאורים

1. **טייטש „שפתי חלקות”:** געווענליך מיינט עס הנופה-ווערטער – גלאַטע רייד. עס ווערט פֿאַרבונדן מיט דעם פסוק „שלומי דברי ישראל, שפת חלקות, בלב ולב ידברו”.

2. **טייטש „לשון מדברת גדולות”:** עס ווערט דיסקוטירט צי „מדברת” איז פֿון לשון מדבר (רעדן) אָדער פֿון לשון פֿאַרשניידן. דער מסקנא איז אַז „לשון מדברת גדולות” מיינט ער רעדט גרויס – ער מאַכט זיך גרויס דורך אַראָפֿהאַקן אַנדערע מענטשן, אַזוי ווי „מתלאבלב להון חבריא” – ער גרעסערט זיך דורך מקטין זיין אַנדערע.

3. **„נגביר” – פֿאַרבינדונג צו „גדולות”:** דער פסוק „ללשונו נגביר” פֿאַסט צוזאַמען מיט „מדברות גדולות” – דער בעל לשון הרע איז אַ „גבור” אויף זיין צונג, זיין צונג איז זיין חרב, דאָס וואָס מאַכט אים גרויס.

הלכה ג – חומרת לשון הרע: כנגד שלש עבירות חמורות

דברי הרמב"ם: „אמרו חכמים: שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא: עבודה זרה, וגילוי עריות, ושפיכות דמים. ולשון הרע כנגד כולם.”

פשט

דריי עבירות זענען אַזוי חמור אַז מ'באַקומט עונש סיי אויף דער וועלט סיי לעולם הבא – עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים. לשון הרע איז כנגד אַלע דריי צוזאַמען.

חידושים און ביאורים

1. **דער חפץ חיים'ס באַקאַנטע זאָך:** דער חפץ חיים האָט געזאָגט אַז רעדן לשון הרע איז האַרבער ווי עסן חזיר – עס איז אַזוי חמור ווי די שלש חמורות. עס ווערט דיסקוטירט וואָס „כנגד כולם” מיינט – אפשר אַז לשון הרע איז גורם צו רציחה, און אפשר אויך צו די אַנדערע חמורות.

הלכה ג (המשך) – לשון הרע ווי כפירה בעיקר

דברי הרמב"ם: „ויעוד אמרו חכמים, כל המספר בלשון הרע כאילו כופר בעיקר, שנאמר 'אשר אמרו ללשונו נגביר, שפתינו אתנו מי אדון לנו'.”

פשט

איינער וואָס רעדט לשון הרע איז כאילו ער איז כופר בעיקר – דער פסוק באַשרייבט מענטשן וואָס זאָגן „אונזער צונג מאַכט אונז שטאַרק, ווער איז דער בעל הבית אויף אונז?”

חידושים און ביאורים

1. **רבינו יונה'ס הסבר (דורך דעם של"ה) – פֿאַרוואָס איז עס כפירה:** אַ בעל לשון הרע וואָס איז זיך נוהג גוט אין אַלע אַנדערע זאכן – ער טוט נישט קיין עבירות, ער גייט נישט שלאָגן יענעם – אָבער זיין מויל מיינט ער איז הפקר, דער אייבערשטער איז נישט שולט אויף די מויל. ער האַלט אַז הקב"ה איז שולט אויף אַלע אַנדערע איברים, אָבער די מויל איז פֿריי. דאָס

איינער וואָס עס איז זיין טבע, ער טוט דאָס כסדר. דאָס שליסט איין אפילו אבק לשון הרע, רמזים, אלע סארטן.

2. **פראקטישע ריאליטעט פֿון רכילות:** אפילו אויב מ'לערנט הלכות לשון הרע, אפילו אין אַ „פרומע שטאָט“, איז די ריאליטעט אַז וואָס מ'דערציילט קומט אָן. מ'זאָל זיך נישט איינרעדן אַז „קיינער רעדט נישט קיין רכילות.“ דאָס איז אַ פֿאַקט, צי מ'האַט גענומען דעם חפץ חיים אָדער נישט.

3. **צוויי טעמים פֿאַרוואָס מ'טאָר נישט וואוינען מיט בעלי לשון הרע:**

(א) **ווייל זיי גילן אויף יעדנ'ס רשעות:** ווען אַ בעל לשון הרע איז מגלה יעדנ'ס שלעכטע זאַכן, ווערט מען געוואויר אַז דער פּלאַץ איז פֿול מיט רשעים. דאָס פֿירט דערצו אַז מ'ווערט נישט משתפר – ווייל אויב יעדער איז שלעכט, יעדער איז „קאָראַפט“, דעמאָלט טראַכט מען „פֿאַרוואָס זאָל איך זיין דער איינציגסטער וואָס טאָר נישט גנב'ענען? יעדער גנב'עט, לאַמיר אויך.“ דאָס איז ווי לשון הרע שאַפֿט אַ קאָראַפּציע וואָס איז משפיע שלעכטס אויף מענטשן.

(ב) **ווייל ס'איז געפֿערליך:** דער בעל לשון הרע וועט דיך אליין מזיק זיין – ער וועט רעדן אויף דיר אויך.

4. **דער ראייה פֿון די מרגלים:** דער רמב"ם ברענגט: „לא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע בלבד, שנאמר 'וינסו אותי זה עשר פעמים.'“ צען מאָל האָבן זיי געזינדיגט און ס'איז נישט געוואָרן קיין גזר דין, אָבער ביי לשון הרע (די מרגלים) איז געוואָרן אַ גזר דין. דער חומר פֿון לשון הרע איז אַז מ'מאַכט אַ „נעראַטיוו“ – מ'שאַפֿט אַ בילד אַז ס'איז שווערליך, ס'איז אַ סכנה גדולה, ביז מ'קען טאַקע נישט גיין. דאָס איז די כוח פֿון לשון הרע – עס שאַפֿט אַ ריאליטעט דורך רייד.

הלכה ה – לשון הרע בפניו ושללא בפניו; דברים שגורמים היזק

דברי הרמב"ם: לשון הרע איז סיי בפני חברו סיי שלא בפניו. „מספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש“ – אויב עס גייט ווייטער פֿון מענטש צו מענטש און איז גורם היזק, „לחברו בגופו או בממונו“ – אפילו אויב דער ערשטער הערער ווייסט שוין.

פשט

לשון הרע איז ווען מ'איז מזיק פֿאַר יענעם דורך דיבור – סיי דירעקט, סיי אינדירקט דורך דעם וואָס עס גייט ווייטער.

חידושים און ביאורים

1. **דער מעכאַניזם פֿון היזק:** דו זאָגסט עפעס פֿאַר דיין חבר, אָבער דו ווייסט אַז ער גייט עס נעמען ווייטער – דאָס איז רכילות וואָס גייט קומען ווייטער. אויך: **יעדער איינער וואָס זאָגט עס ווייטער לייגט צו אַ טראַפֿעלע גוזמא,** און דעמאָלט ווערט עס דינדרעכערעס.

2. **אפילו להצילו או להוכיחו:** אפילו אויב מ'רעדט עס מיט אַ סוד, בלייבט עס נישט קיין סוד. אפילו אויב ס'קען נישט מזיק זיין בגופו ובממונו, נאָר אַ שרעק – איז עס נאָך אַלץ אַ גרויסער לשון הרע.

הלכה ה (המשך) – דער היתר פֿון „בפני שלשה“ (אפי תלתא)

דברי הרמב"ם: „ואם נאמרו הדברים האלו בפני שלשה, כבר נשמע הדבר ונודע. ואם סיפר הדבר אחד מן השלשה פעם אחרת, אין בו משום לשון הרע. ובלבד שלא יתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר.“

פשט

אַ זאָך וואָס דריי מענטשן ווייסן שוין, ווייסט שוין די גאַנצע וועלט. אויב איינער פֿון די דריי גייט עס ווייטער פֿאַרציילן, איז עס נישט לשון הרע – ווייל ס'איז שוין נישט מזיק מער, ס'איז שוין באַקאַנט. אָבער אויב ער האָט אַ כוונה צו גרעסער מאַכן דעם שמועה, איז עס יאָ לשון הרע.

חידושים און ביאורים

- **אייין פּשט:** דו האָסט געגעסן סאַפּער ביי יענעם ביינאַכט, און דו באַדאַנקסט אים בקול גדול די נעקסטע צופֿרי – „קללה תחשב לו“ ווייל יעדער גייט אים יעצט בעטן עסן.

- **דער רמב"ם'ס פּשט:** ער ברענגט עס אויף דער נושא פֿון **משבח בשבחו בפני שונאיו** – „בבוקר השכם" מיינט אפשר אַ צייט ווען יעדער הערט, אין פּובליק, און צווישן די הערער זענען שונאים וואָס גייען אים נישט פֿאַרגינען.

6. **[דיגרעסיע: אוהב שלום ורודף שלום]:** מ'דאַרף וויסן וויאָזוי צו זיין אַ „אוהב שלום ורודף שלום“ – אסאך מאָל ווען מ'מיינט מ'איז אַ רודף שלום, גייט מען זאָגן אַ קאָמפּלימענט אויף יענעם'ס שונא, וואָס איז **נישט** אוהב שלום – עס איז גורם אַז עס ווערט דער שמועס ווי שלעכט יענער איז. מ'דאַרף וויסן אַז יענער איז נישט גוט מיט אים, און נישט זיין אַ „צדיק וואָס פֿאַרציילט.“

הלכה ז (המשך) – לשון הרע דרך שחוק

דברי הרמב"ם: „וכן המספר לשון הרע דרך שחוק ודרך קלות ראש, כלומר שאינו מדבר בשנאה.“

פשט

איינער וואָס מאַכט אַלעמאָל אַ דזשאָוק אויף יענעם'ס חשבון, אָבער מיינט נישט שלעכט.

חידושים און ביאורים

1. **דער פּסוק פֿון שלמה:** „כמתלהלה היריה זיקים חצים ומות, כן איש רימה את רעהו ואמר הלא משחק אני.“ ווי אַ מענטש וואָס שפּילט זיך מיט אַ וואַפֿן און וואַרפֿט „חצים ומות“ – אַזוי איז איינער וואָס נאַרט זיין חבר און זאָגט „עס איז אַ דזשאָוק, ס'איז אַ פּורים שפּיל.“ אָבער דו ווייסט **נישט** – יענעם קען עס טון זייער וויי.

הלכה ז (המשך) – לשון הרע דרך רמיזות / תמימות

דברי הרמב"ם: „וכן המספר לשון הרע דרך רמיזות... והוא שיספר בתמימות כאילו אינו יודע שדבר זה לשון הרע הוא... ואומר 'איני יודע אם אלו מעשיו של פלוני.'“

פשט

איינער וואָס פֿאַרציילט שלעכטס בתמימות, ווי ער ווייסט נישט אַז דאָס איז לשון הרע, אָדער ער זאָגט „איך ווייס נישט אויב דאָס איז אמת וועגן יענעם“ – דאָס איז אויך לשון הרע.

חידושים און ביאורים

1. **דער מעכאַניזם:** ער זאָגט „איך האָב געזען יענער טון דאָס און דאָס, אָבער איך ווייס נישט אויב ס'איז אמת“ – דורך דעם „איך ווייס נישט“ מיינט ער צו זיין פּטור, אָבער אין אמת האָט ער שוין אַריינגעלייגט דעם רעיון אין דעם הערער'ס קאָפּ.

הלכה ז (סוף) – בעלי לשון הרע: אסור לדור בשכונתם

דברי הרמב"ם: „כל אלו הן בעלי לשון הרע שאסור לדור בשכונתם, וכל שכן לישוב עמהם ולשמוע דבריהם.“

פשט

אַלע סארטן לשון הרע וואָס זענען אויסגערעכנט געוואָרן – ממש לשון הרע, אבק לשון הרע, רמזים, אלע קאָטעגאָריעס – ווען איינער טוט דאָס כסדר איז ער אַ „בעל לשון הרע“ און מ'טאָר נישט וואוינען אין זיין שכנות, און קל וחומר נישט זיצן מיט אים און הערן זיינע רייד.

חידושים און ביאורים

1. **„בעל לשון הרע“** – נישט סתם איינער וואָס רעדט: דער רמב"ם זאָגט נישט סתם „מדבר לשון הרע“ נאָר „בעל לשון הרע“ – דאָס מיינט

4. די סיטואציע פֿון „השאלני קרדומך“ – ווער באַרגט פֿאַר וועם? עס ווערט געפֿרעגט אַ חשוב'ע קשיא: ווי קען מען מקיים זיין „לא תקום“? אַ מענטש באַרגט דאָך נישט פֿאַר יעדן אין דער וועלט – ער באַרגט פֿאַר זיינע חברים, פֿאַר וועם ס'מאַכט סענס. דער תירוץ: דער פשט אין דער סיטואַציע איז אַז ס'רעדט זיך פֿון צוויי מענטשן וואָס האָבן שוין אַ שייכות – ער וואָלט עס יאָ געבאַרגט ווייל ס'מאַכט סענס. די נקמה איז נישט דער „ניין“ אַליין, נאָר דער מאַטיוו – „איני משאילך כדרך שלא השאלתני.“ ווען ס'מאַכט באמת נישט קיין סענס צו באַרגן, קענסטו ווייטער זאָגן ניין. די עוולה ביי ביידע (נקמה און נטירה) איז די ווערטער וואָס מ'זאָגט – דער חשובן-האַלטן, נישט דער באַרגן אַליין.

5. פֿאַרוואָס איז נקמה „נאַרישקייט“: דער רמב"ם'ס שיטה איז אַז נקמה איז אַ סימן פֿון קלייניקייט – „דו ביסט petty, דו ביסט ביזי מיט נאַרישע חשבונות, דו האַלטסט אַ booklet פֿון ווער האָט דיר וואָס געטון.“ דאָס איז אונטער דער כבוד פֿון אַ מענטש מיט שכל.

הלכה ז – נטירה

דברי הרמב"ם: „הנוטר עובר בלא תעשה, שנאמר 'לא תקום ולא תטור את בני עמך.'“

„כיצד? ראובן אמר לשמעון 'השאלני קרדומך', אמר לו 'איני משאילך'. לימים הוצרך שמעון לשאול מראובן, אמר לו ראובן 'הא לך, איני כמותך שלא השאלתני' – זהו נוטר.“

„אלא ימחה הדבר מלבו ולא יטרנו, שכל זמן שהוא נוטר את הדבר וזוכרו שמא יבוא לנקום. לפיכך הקפידה התורה על הנטירה עד שימחה העוון מלבו כלל ולא יזכרנו. וזו היא הדעה הנכונה שאפשר שיתקיים בה ישוב הארץ ומשאם ומתנם של בני אדם זה עם זה.“

פשט

נטירה איז ווען מ'טוט יאָ די טובה, אָבער מ'דערמאָנט דעם צווייטן אַז ער האָט זיך שלעכט באַנומען. „נוטר“ איז אַ לשון פֿון שמירה – ער היט אָפּ דעם פֿילינג, ער לאַזט עס נישט לויפֿן. מ'דאַרף אויסמעקן דעם זאָך פֿון האַרצן לגמרי.

חידושים און ביאורים

1. נטירה איז אַן איסור אויף טראַכטן: איינס פֿון די באַדייטנדע זאַכן איז אַז נטירה איז אַן איסור אויף דעם געדאַנק אַליין – מ'דאַרף אויסמעקן דעם זאָך פֿון האַרצן. דאָס איז ענליך צו „לא תשנא את אחיך בלבבך“ – אפשר ווען ס'וואָלט נישט געשטאַנען, „לא תטור“ וואָלט עס אויך געווען אסור מצד „לא תשנא.“

2. דער חידוש אַז נטירה איז אַן עבירה, נישט סתם אַ חסרון אין מידת חסידות: מ'וואָלט געטראַכט אַז ווען איינער טוט יאָ די טובה אָבער דערמאָנט דעם צווייטן – דאָס איז אַ שיינע זאָך, אַ מידת חסידות, ווייל ער גיט יאָ, ער איז נאָר מוחל בלב. אָבער דער רמב"ם זאָגט אַז דאָס איז אַן עבירה. אפילו דאָס דערמאָנען – „איני כמותך“ – איז אסור. מ'וואָלט געמיינט אַז דאָס איז אַ לעגטימע זאָך: דער מענטש וועט פֿילן שלעכט, ער וועט זיך באַסערן נעקסט מאָל. אָבער ניין, ס'איז אסור.

3. דער טעם: „שנא יבוא לנקום“: דער רמב"ם גיט אַ פֿראַקטישן טעם – אויב מ'געדענקט דעם זאָך, וועט מען סוף כל סוף קומען צו נקמה. דערפֿאַר האָט די תורה געמאַכט אַן איסור אויף נטירה אַליין, כדי אויסצומעקן דעם שורש.

4. „ישוב הארץ ומשאם ומתנם של בני אדם“ – אַ פֿראַקטישער טעם, נישט נאָר אַן אידעאָליסטישער: ביי נקמה האָט דער רמב"ם אַנגעקומען צו דעם אַז די גאַנצע וועלט איז הבל – אַ פֿילאָזאָפֿישער, אידעאָליסטישער טעם. אָבער ביי נטירה גייט ער צוריק צו אַ פֿראַקטישן טעם: אַזוי קען מען האָבן ישוב הארץ, אַז מענטשן זאָלן קענען דילן איינער מיט'ן צווייטן. דער קאַנטראַסט איז זייער אינטערעסאַנט: אַ מינוט צוריק איז די גאַנצע וועלט

1. דער חפץ חיים'ס שטעלונג: דער חפץ חיים איז געווען זייער נישט צופֿרידן מיט דעם היתר – ער האָט געזוכט זייער שטאַרק מצמצם צו זיין דעם היתר פֿון „בפני שלשה.“

2. רכילות vs. לשון הרע אין דעם קאַנטעקסט: עס ווערט דיסקוטירט: אפשר וואָס מ'רופֿט דאָ לשון הרע איז אייגנטלעך רכילות – דו טראַגסט ווייטער וואָס מענטשן זאָגן אויף יענעם. דער תירוץ: לשון הרע איז ווען מ'איז מזיק דעם מענטש, און אויב ס'איז שוין באַקאַנט, איז דאָס ווייטער זאָגן נישט מזיק מער – דערפֿאַר איז עס נישט לשון הרע.

3. די גרונט-סברא: דער רמב"ם'ס שיטה איז אַז לשון הרע איז פֿונדאַמענטאַל אַ היזק-באַזירטע עבירה – דאָס וואָס מ'איז מזיק יענעם דורך דיבור. דערפֿאַר, ווען ס'איז שוין באַקאַנט, פֿאַלט אַוועק דער היזק, און דערפֿאַר פֿאַלט אַוועק דער איסור (כל זמן מ'האָט נישט אַ כוונה צו פֿאַרגרעסערן).

הלכה ו – נקמה

דברי הרמב"ם: „הנוקם מחבירו עובר בלא תעשה, שנאמר 'לא תקום'. ואף על פי שאינו לוקה עליו, דעה רעה היא עד מאד. אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על כל דברי העולם, שהכל אצל בעלי השכל דברי הבל והבאי, ואינן כדאי לנקום עליהם.“

„וכיצד היא הנקמה? אמר לו 'השאלני קרדומך', אמר לו 'איני משאילך'. למחר צריך לשאול ממנו, אמר לו 'השאלני קרדומך', אמר לו 'איני משאילך כדרך שלא השאלתני כששאלתי ממך' – הרי זה נוקם. אלא כשיבוא לשאול ממנו, יתן בלב שלם ולא יגמול לו כאשר גמלו.“

פשט

נקמה איז אַ לאו, כאַטש מ'באַקומט נישט מלקות. אַ מענטש זאָל זיין מעביר על כל דברי העולם – ביי אמת'דיגע מבינים איז אַלעס הבל.

חידושים און ביאורים

1. „מעביר על כל דברי העולם“ – אַ גאַנצע נייע לעוויל: דער רמב"ם זאָגט נישט סתם „זיי מעביר על מדותיו“ (ווי מ'זאָגט געווענליך), נאָר ער קומט אָן צו אַ פֿיל טיפֿערע נקודה: די גאַנצע וועלט איז נישט ווערד גאַרנישט. „שהכל אצל בעלי השכל דברי הבל והבאי“ – אמת'דיגע מבינים פֿאַרשטייען אַז די עיקר איז אַלוקות, דעת השם, און אַלע אַנדערע זאַכן זענען דברי הבל ורעות רוח. פֿריער (אין פרק ז') האָט דער רמב"ם געזאָגט אַז אויב אַ מענטש טוט דיר וויי, זאָלסטו טראַכטן אַז ער האָט אַ דעה משובשת. יעצט זאָגט ער מער: אַלע מענטשן האָבן ביי עטלעכע דעה משובשת, אַלעס וואָס האָט צו טון מיט די וועלט איז פגום. די גאַנצע וועלט איז נישט ווערד איין קרעכץ.

2. פֿאַרוואָס דאַרף מען אַנקומען ביז דאָרט? דער רמב"ם האָט דאָ אַ פֿראַבלעם: נקמה איז לכאורה אַ ראַציאָנאַלע זאָך – יענער האָט מיר אַפֿגעטון, איך טו אים צוריק אָפּ. וואָס איז שלעכט דערמיט? דערפֿאַר האָט דער רמב"ם געמוזט אַנקומען ביז דעם טיפֿן הסבר – אַז מ'דאַרף בכלל נישט נפגע ווערן, ווייל די גאַנצע וועלט איז הבל. ס'איז נישט גענוג צו זאָגן „זיי ניין“ – מ'דאַרף גיין צו דער שורש הענין, צום ביטול פֿון עולם הזה בכלל. עצם „לא תקום“ איז אַ שווערע זאָך צו בעטן פֿון אַ מענטש, און דערפֿאַר דאַרף מען אַנקומען ביז אַזא טיפֿע השקפה דאָס מסביר צו זיין.

3. דער פסוק פֿון דוד המלך: דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק „אם גמלתי שולמי רע ואחלצה צוררי ריקם“ (תהלים ז:ה). דוד זאָגט: איך האָב קיינמאָל נישט צוריקגעגעבן רע פֿאַר די וואָס האָבן מיר געטון שלעכטס. „ואחלצה צוררי ריקם“ – דער פשט איז אַז דוד שטעלט זיך אַליין אין אַ „חלצה“ (שבועה-אַרטיגע ערקלערונג): אויב איך וואָלט יאָ נוקם געווען, דעמאָלט „ירדוף אויב נפשי“ – זאָל מיר קענען געשען כַך וכך. אָבער איך האָב נישט אַזוי געטון – אפילו פֿאַר מיינע שונאים, ווי מ'זעט ביי שאול, האָט דוד נישט נוקם געווען.

נישט ווייל דו האָסט מיר נישט געבאָרגט, "אָדער,, איך באַרג דיר, אָבער נישט אזוי ווי דו האָסט מיר באַהאַנדלט." דאָס הייסט, דער חשבון אליין – דאָס האַלטן אַ, "בוקלעט" פֿון ווער האָט מיר וואָס געטון – דאָס איז דער פּראָבלעם.

2. **פּראַקטישע שאלה – חתונה-ליסטעס און משלוח מנות:** עס ווערט געפֿרעגט: איינער האָט אַ ליסט ווער איז געקומען צו זיין חתונה, און ער גייט נאָר צו יענעם חתונה אויב יענער איז געקומען צו זיינע – איז דאָס נטירה? דער חילוק: **ניין, דאָס איז נישט נטירה.** אַ מענטש מעג האָבן פֿאַרשידענע לעוועלס פֿון חברות. מ'האָט אַ חבר נומער איינס, אַ חבר פֿון כיתה, אַ חבר פֿון קלאַס, און אַ באַקאַנטער וואָס מ'זעט נאָר אַ מינוט אַריין-אַרויס. דאָס איז אַ לעגייטימע חילוק אין יחסים, נישט קיין נטירה. דאָס זעלבע מיט צדקה-לינקס און משלוח מנות – מ'איז נישט מחויב צו טוישן מיט יעדן, ווייל מ'איז נישט אויף דעם לעוועל פֿון חברות.

3. **ווען עס איז יאָ נטירה:** נטירה איז ווען מ'פֿרעגט אים דירעקט, פֿאַרוואָס ביסטו נישט געקומען צו מיין חתונה?" און ער ענטפֿערט, "ווייל דו ביסט נישט געקומען צו מיין חתונה." **דאָס איז אַ פֿייט, דאָס איז נטירה – ווייל דער מאַטיוו איז נקמה, נישט אַ נאַטירלעכע חילוק אין לעוועלס פֿון חברות.**

4. **דער כלל:** מ'דאַרף טראַכטן ביי יעדן פֿאַל ווען עס איז יאָ נטירה/נקמה און ווען נישט. דער ציל איז **מרבּה אהבה בעולם זיין** – אָבער מ'דאַרף נישט זיין נאַאיוו, מ'מעג האָבן לעגייטימע חילוקים אין ווי נאָענט מ'איז מיט פֿאַרשידענע מענטשן.

סיום הלכות דעות – כללי'דיגע הערות

מיט דעם ענדיגט מען **הלכות דעות** בשלימות. אַ רעקאַפּ פֿון וואָס מ'האָט געלערנט: וואָס מ'דאַרף **טון**, וואָס מ'דאַרף **וויסן**, וואָס מ'דאַרף מיט **תורה**, ווי מ'באַהאַנדלט אַנדערע מענטשן.

[דיגרעסיע: קאַנעקשן צו אַנדערע הלכות] נאָך הלכות דעות קומט **אהבת הגר** און **אהבת רעך כמוך**, און **הלכות תלמוד תורה** איז מער קאַנעקטעד צו **יסודי התורה** (זאָכן וואָס מ'דאַרף וויסן). אָבער אין הלכות דעות אליין איז אויך דאָ דער ענין פֿון **כבוד לחבב תלמידי חכמים**, וואָס קאַנעקט זיך מיט ביידע – סיי מיט דעות סיי מיט תלמוד תורה.

נישט כדאי, און מיטאַמאָל איז עולם הזה אויך כדאי צו באַטערן. דער הסבר: ביידע טעמים זענען אמת – יאָ, אידעאָליסטיש איז אַלעס הבל, אָבער פּראַקטיש אויך: אויב אַ מענטש וועט זיך האַלטן חשבונות דריי דורות צוריק, איז דאָס נישט קיין וועג. מענטשן זענען שוואַך, מענטשן בא'עוול'ן אַמאָל איינער דעם צווייטן, און ווען מ'וועט עס אַ גאַנצע צייט געדענקען וועט נישט זיין קיין סוף.

5. **א קשיא: אפשר נטירה איז ערגער ווי נקמה? ס'ווערט געפֿרעגט:** לכאורה ביי נקמה האָט דער ר

מב"ם געדאַרפֿט אָנקומען צו, "ביטול העולם הזה" – אַ גרעסערע מדרגה. ביי נטירה גיט ער נאָר אַ פּראַקטישן טעם. אפשר מיינט דאָס אַז נטירה איז ערגער? דער תירוץ: ניין, ס'קען נישט זיין ערגער, ווייל דער רמב"ם זאָגט אַז נטירה, שׂמא יבוא לנקום" – נטירה איז דער וועג צו נקמה, נישט ערגער ווי נקמה אליין.

6. **שייכות צו, לא תשנא את אחיך בלבבך":** ביי נטירה זעט מען דעם זעלבן יסוד ווי "לא תשנא את אחיך בלבבך" – ביידע זענען איסורים אויף דעם וואָס איז אין האַרצן. אפשר ווען ס'וואָלט נישט געשטאַנען, "לא תטור" בפירוש, וואָלט עס אויך געווען אסור מצד, "לא תשנא".

7. **א מענטש קען נישט פֿאָדערן, איידעלע זאָכן:** אַסאך מאָל איז דער "עוולה" וואָס מ'פֿילט נישט אַ ריכטיגע עוולה – יענער איז נישט מחויב צו דיר אין, "איידעלע זאָכן." מ'קען נישט פֿאָדערן אַז יענער זאָל שמייכלען צו דיר, אַז ער זאָל זיין, "נייסער." ווען ער האָט דיר באמת בא'עוול'ט, קען מען אים פֿאַרהאַלטן. אָבער אויף סתם, ער איז נישט געווען ניס צו מיר" – דאָס איז נישט פֿעיר צו האַלטן אַ חשבון.

8. **[דיגרעסיע: "הריני מוחל" יעדע נאָכט:]** ס'איז אַ שיינע זאָך צו זאָגן יעדע נאָכט, "הריני מוחל" – מ'זאָל זיך געדענקען אַז די גאַנצע וועלט איז גאַרנישט ווערט, ס'איז אַלעס אַ, "חלום יעוף", און מ'וואַרפֿט אַוועק אַלע "באַגאַזש".

הלכה ז (המשך) – נקמה ונטירה: פּראַקטישע גדרים

חידושים און ביאורים

1. **די עבירה ביי נקמה ונטירה איז אין די ווערטער:** ביי ביידע – נקמה און נטירה – איז דער עיקר איסור אין דעם וואָס מ'זאָגט, "איך באַרג דיר

תמלול מלא

און יעצט קען מיר לערנען נאך צוויי בעיסיק זאָכן. בעיסיקלי, איינס איז די נושא פון רכילות, נישט צו רעדן אויף א צווייטע איד, און די צווייטע איז די נושא פון נקמה, וואס איז זייער א בעיסיק זאָכן. ס'קען זיין טאר זייער אסאך פרטים, און שפעטער און נאך דעם תואל פון ניטן, איך ווייס דארט, קענסט דיר דערנאויף אן אפן פון די זאָכן, אבער דאס זענען די בעיסיק.

הלכה א – המרגל בחבירו: דער לאו פון "לא תלך רכיל"

Speaker 1: זיי גוט. ס'זאגט דער רמבין, דא הייט דער רמב"ם מיט די גלייך מיט די מצוה, "מרגל בחברה, עובד בלוסותא. שנעמאר" – עס טייטש מרגל מיינט ער... ער האט נאך נישט געזאגט וואס ער מיינט, און די נעקסטע פירא... רגל טייטשט, ער איז א שפיאן, אבער עס מיינט ער... ער גייט זאגן די נעקסטע שטיקל וואס ער מיינט.

Speaker 2: יא, אקעי.

Speaker 1: ער גייט שוין מיינט אלע זאָכן? **עס איז נעמאר "לא תלך רכיל בעמיק"**, ער זאלסט נישט זיין קיין רחל, קיין יחנה, קיין שפיאן, **"ואפי שעין לוקן עלף זע"** – לכאורה אויך איז עלף שעין במעשה... **"בבין גדולי"** זאגט דער רמב"ם, **"וגורם להריג נפשות רבות מישראל"** – עס איז גורם... הריגה מיינט ער ממש געה'רג'עט, אדער...

Speaker 2: דערציילמאר מעדר גייט זאָגן, יא, ער מיינט כיפשיטה.

רמב"ם הלכות דעות פרק ז' – לשון הרע, רכילות, נקמה ונטירה

הקדמה – מבנה הלכות דעות

Speaker 1: יא, פרק הלכות דעות פרק שביעי, פרק ז'. די זיבעטע פרק, די seventh פרק. זאל זיין קלאר, איך דארף נאר וויסן.

אה, איז די הלכות דעות זענען אין כלל אסאך מצוות וואס האבן צו טון מיט בין אדם לחבירו, אנגעהויבן פון דארף דארף, כדי איך האבן א מצווה נישט דארף קיין בין אדם לחבירו. אבער די לעצטע פאר פרקים זענען וועגן בין אדם לחבירו.

די לעצטע פרק האבן אים גערעדט און אסאך הלכות וועגן, וויאזוי א מענטשן וועלט חבר'ן מיט אנדערע מענטשן, וויאזוי מ'דיעלט ווען איינער באהוועלט איך, איך האב איך צו יחדות על מסכים.

דא גייט מען רעדן נאכן אין מלך אבירא, אבער וועט איז בעיקר די הלכה איז דאן צו טון מיט דיבור. עס טארט שלשון הרע, רחילת, נקמה, נצורה...

סאו בעיסיקלי צוויי, איך מין, מען קען זיך האבן ביז יעצט אויך נארגעווען זייער קלארדיגע מצוות. ליב האבן א צווייטע איד, זיך צו דרייען מיט די ריכטיגע סארט אידן, וויאזוי צו מחיה זיין א צווייטע איד. דאס זייער אלץ זייער בעיסיק זאָכן, פייזם צו דיילן מיט די צווייטע מענטשן.

אבער רייט, אפשר מיינט ער מער אזוי ווי א... אז ס'איז דא אזעלכע מענטשן וואס דאס איז זייער דזשאב. זיי זענען אן ארע טרעגער. ס'איז א זאך פאר די שיינע אידן, דער חגב, די וועלט כאפט נישט אז ער איז אן איש רכיל.

און דער רמב"ם דיסקרייבט עס אזוי, ער ברענגט די גמרא, "כך וכך שמעתי, כך וכך אמרו". ס'איז אסאך מאל אויך אזא התקבלות'דיגע חברה, אויף מענטשן וואס האבן נישט וואס צו פארקויפן. זיין מעלה איז, ער ווייסט אלעמאל וואס יענער האט געזאגט אויף יענער. און דאס איז איין זאך, נאכדעם זענען דא נאך זאכן.

הלכה ב – לשון הרע: "עון גדול מזה עד מאד"

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, "ויש עון גדול מזה עד מאד, והוא בכלל לאו זה, והוא לשון הרע". ער איז מסביר, "והוא המספר בגנות חבריו, אף על פי שאומר אמת".

רכיל מיינט ער קומט זאגן עפעס וואס איז נוגע פאר דיר, דו זאלסט וויסן, יענער האט גערעדט וועגן דיר, ער ברענגט צווישן מענטשן. דאס איז א כלליות'דיגע זאך, ער זאגט אויף יענעם גנות.

דיסקוסיע: דער חילוק צווישן רכילות און לשון הרע

Speaker 2: יא, רכיל מוז אפילו נישט זיין דווקא שלעכטע זאכן, זעסט? רכיל איז נישט דווקא מזיק, נישט קיין מזיק. א לשון הרע איז א מזיק, ער זאגט שלעכטע זאכן, דברים של גנאי. זעט אויס פון די רמב"ם אז רכיל איז לאו דווקא דברים של גנאי. רכיל איז אזויווי די יחנה, ער איז א מענטשן פארקויפער, ער פארקויפט זיך די גאנצע צייט. ער טראגט אינפארמאציע פון איינעם צום צווייטן, וואס יעדער איינער האט געטון און וואס יענער האט געזאגט, און אזוי ווייטער.

Speaker 1: ווען איינער זאגט איבער עפעס וואס איז בכלל נישט קיין גנאי, איז ער לכאורה נישט עובר אויף די איסור רכילות. די מידה פון רכילות האט מען, ס'איז נישטא קיין איסור פון רעדן וועגן יענעם.

Speaker 2: יא, ס'איז יא דא. "טעון דברים מיותרים", זאגט דער רמב"ם. ער מיינט נישט שלעכטע זאכן. ס'שטייט נישט שלעכטע זאכן. ס'שטייט "משיב טעון", ווער ס'איז גורם אז יענער זאל זאגן. ס'איז נישט... א מענטש דארף רעדן פון, ווי דער רמב"ם זאגט, "מעלות חסדים וחכמה", נישט פון אנדערע מענטשן.

Speaker 1: לכאורה איז רכילות די עצם איסור פון רעדן וועגן אנדערע מענטשן.

Speaker 2: ניין, ווען ער זאגט אז יענער האט דרך בא'עוולט, יענער האט געזאגט אויף דיר עפעס. ס'שטייט נישט גארנישט וועגן ער האט געזאגט א שלעכטע זאך. און לשון הרע איז ווען ער זאגט סתם בגנות חבריו, נישט יענער האט געזאגט וועגן דיר, נאר יענער איז אן עבירה'ניק, יענער איז אן עבירה'ניק.

Speaker 1: יענער איז געזאגט. ער איז נישט גארנישט מיינען שלעכט. דאס איז מחריב את העולם. די וועלט איז געמאכט אז מענטשן יעדער איינער ווייסט זיך זיין אין ביזנעס, און זיך מושן אין יענער'ס ביזנעס א גאנצע טארצייל.

Speaker 2: קענסטו זאגן אז עובד אויף א לייב יעדע מאל וועמען שמוזט דעם יענער?

Speaker 1: יא. מען קען יא זאכן. אבער וואס קען מען נישט זאכן? ווייל מענטשן זענען נישט נחמוד אויף דעם? זעסט דאך אז די וועלט איז טאקע חריב וועגן אזא זאכן? זעסט דאך אז די וועלט ווערט חריב? אויף ווי דו זאגט די אלע מענטשן וואס זאגן א גאנצע טארט, איך קען דרך נישט העלפן, ווייל איינער האט דיר רעדן בקיצור, דער דורכל, און מ'זענען מחריב את העולם.

איך האב א עס איז איבעסאל איבערגעטריבן געטריבן. ווייל עס איז א חלק פון דער וועלט, איז מען נישט קיין חלק פון דער וועלט ארויפט א גריס, ווייל יענער, יענער, וואס מאכט אייל יענער האט געפינען און געקומען...

Speaker 1: ס'איז גורם און מענטשל, נאר שטייזן. "וועגן דעם שטייט עס גלייך לשיון הדם רעיק", ווייל רכילות קען ברענגען שביכות נמים.

דער ראיא פון דואג האדומי

דער רמב"ם לערנט דאך דואג האדומי, אז ער האט פארציילט פאר שאול המלך עפעס פון דוד. ער האט פארציילט פאר שאול המלך אז דער כהן דארט, אחימלך, האט געגעבן פאר דוד צו עסן פון די משכן דארט, און לכבוד דעם האט שאול געהארגעט די גאנצע עיר הכהנים. ס'האט גורם געווען די ביסל רכילות וואס ער האט געזאגט, ער האט זיך געוואלט אליינס פראטעקטן, וואסעווער וואס, האט גורם געווען א גרויסע דזשענעסייד.

חידוש: דואג האט נישט געוואוסט די אמת'ע מעשה

איך מיינ אז מ'זעט אויך פון דואג האדומי, ער האט מרגל געווען, אבער ער האט נישט געוואוסט עכט די מעשה. ווייל ווען מ'קוקט אריין אין די מעשה, זעט מען אז אחימלך האט בכלל נישט געמיינט צו נעמען א שטעלונג. אחימלך האט געהאלפן דוד. דוד איז געווען זייער קלוג די וויאזוי ער האט גערעדט צו אחימלך, אחימלך האט נישט געהאט קיין ברירה. אחימלך האט געמיינט אז ער איז געקומען בשליחות פון שאול.

סא דואג האדומי זעט א מעשה אז אחימלך נעמט די זייט פון דוד, אבער דאס איז געשען מיט א יאכנע. דו פארציילסט איבער האלבע מעשיות, און מ'איז גורם נפשות רבות מישראל.

הלכה א (המשך) – אי זה הוא רכיל: דער מרגל און די יחנה

Speaker 1: יעצט גייט דער רמב"ם זאגן אפאר אנדערע סארט זאכן וואס זענען בכלל לא תלך רכיל. דער מרגל איז דאס וואס קלאגט אלעס אן. איז דא פארשידענע סארט, די עיקר וואס הייסט רכילות, אבער ס'איז דא נאך זאכן וואס הייסט לשון הרע און מוציא שם רע, וואס זיי זענען אויך בכלל די לאו, אפילו זיי זענען נישט אפשר די עיקר לשון פון די לאו. די עיקר לשון איז לכאורה די רכילות, אבער ס'איז דא נאך זאכן וואס זענען בעייתי.

Speaker 2: אזוי ווי דו זאגסט, ער איז נישט סתם טוען דברים, ער איז א לודן מיט זאכן, יא.

Speaker 1: ער איז א מרגל, ער זאמלט אן אינפארמאציע, ער איז א יאכנע וואס זאמלט זיך אן מיט אינפארמאציע, און נאכדעם טראגט ער עס פארקויפן. "הולך ומגלה סוד".

Speaker 2: ער איז אן אינפארמאציע טרעגער.

Speaker 1: יא, "וואומר כך וכך אמר פלוני, כך וכך שמעתי על פלוני, אף על פי שהוא אומר אמת הרי זה מחריב את העולם" – ער מאכט חרוב די וועלט.

"מחריב את העולם" – דער פיר פרעשור פון די יחנה

ס'איז אן אמת'דיגע זאך, ווייל מענטשן האבן אזויפיל פיר פרעשור. ווען מ'זאגט פיר פרעשור, פון וועם האסטו מורא? האסט מורא פון די גאנצע וועלט. באמת, פון וועם האסטו מורא? פון די איין יאכנע, די איין טראגער און ברענגער.

דער רמב"ם'ס שיטה: דיסקרייבן דעם טיפ מענטש

Speaker 2: זייער גוט.

Speaker 1: ס'איז דא דער רמב"ם, אזוי ווי מיר האבן שוין גערעדט, אבער אנדערש ווי דער חפץ חיים וואס מאכט זייער שטארק פרטי הלכות, אזוי ווי ס'איז דא מצוות שבדבור, דער רמב"ם דיסקרייבט מער די טיפ מענטש. ס'איז מער ביי אים באלאנגט צו נושא דעות, ס'איז א סארט מדה רעה, לשון הרע.

דא איז א טיפ מענטש וואס ער איז דער... דו רופסט אים א יאכנע, איך ווייס נישט צו יאכנע איז די בעסטע טרענסלעישאן. יחנה איז א שלעכטע וועג, סתם יחנה פארגעט, יחנה איז שבת קודש וואס איז ביזי ווער מען דארף העלפן, ווער דארף א שידוך, און ווער מען דארף מחזק זיין. סא אפשר יענער זוכט א... איך ווייס נישט.

Speaker 1: איך מיין אז אסאך מאל, וואס הייסט "לשון מדברת גדולות"? וואס ער רעדט גרויסע זאכן, צו מיינט ער זיכער עפעס. "שפתי חלקות" איז געווענליך וואס האט מען געזאגט אז ס'מיינט חנופה ווערטער. אדער ווערט פריער געזאגט אז חלקות מיינט... אפשר טאקע דע... איך ווייס נישט.

Speaker 2: יא, אזוי פארשטייט א פסוק פריער, "שלומי דברי ישראל שפת חלקות בלב ולב ידברו".

Speaker 1: אבער לכאורה די לשון איז דער עיקר די "לשון מדברת גדולות", ער רעדט גרויס. איך מיין עפעס קעגן א צווייטן מענטש, נישט?

הלכה ב (המשך) – שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, "אמרו חכמים, שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא". דריי עבירות זענען זייער הארב, א חוץ וואס מען באקומט אן עונש אין די וועלט...

הלכה ג – חומרת לשון הרע: כנגד שלש עבירות חמורות

איך ווייס נישט קלאר וואס איז די טייטש.

אה, מדברות איז א לשון פון מדבר אדער ווי פון פארשניידן? ניין, מדברות גדולות איז פארשניידן? ניין, מדברות גדולות... אבער איך מיין אז ס'איז אסאך מאל... וואס הייסט למשל מדברות גדולות? ער רעדט גרויסע זאכן? ס'מוז דאך מיינען עפעס. ס'איז עפעס א חלקות געווען. איך האב געהערט איינער זאגן אז ס'מיינט חנופה ווערטער. יא. יא. אפשר טאקע די... איך ווייס נישט. יא, אזוי פארשטייט ער אויף א פסוק פריער, "שפתיו דובבות שקרים, יספר חלקות בלבו ולבו ידבר".

אבער לכאורה די לשון איז, די עיקר נקודה איז דא די לשון "מדברות גדולות", ער רעדט גרויס. און גרויס מיינט קעגן א צווייטן. וויאזוי מיינט עס גרויס קעגן א צווייטן? ס'קען זיין ער מאכט זיך גרויס, אזוי ווי "מתלאבל להון חבריא". א לשון וואס מאכט זיך גרויס דורך אראפהאקן אנדערע מענטשן. ס'איז אזוי, ער האלט זיך גרעסער ווי דיר, ער האקט דיך אראפ. איך בין נישט זיכער, איך וויל נישט זאגן.

זאגט די גמרא, זאגט דער רמב"ם, "אמרו חכמים, שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא". דריי עבירות זענען זייער הארב, אז סיי מ'באקומט עונש אויף דער וועלט, און סיי לעולם הבא. "עבודה זרה, וגילוי עריות, ושפיכות דמים. ולשון הרע כנגד כולן". לשון הרע איז נאך הארבער ווי די אלע דריי. ס'איז אזוי הארב ווי אלע דריי צוזאמען, אפשר דאס איז טייטש "כנגד כולן".

אה, "כנגד כולן". שוין די באקאנטע זאך אז דער חפץ חיים האט געזאגט אז רעדן לשון הרע איז אזוי ווי עסן חזיר. ס'איז הארבער ווי עסן חזיר, ס'איז אזוי ווי די שלש חמורות. לכאורה וואס איז גורם פאר די שלש חמורות? איך האב געהערט, ס'איז גורם רציחה, ס'קען גורם זיין די אנדערע זאכן אויך אפשר. איך ווייס נישט.

לשון הרע ווי כפירה בעיקר

"ועוד אמרו חכמים, כל המספר בלשון הרע, כאילו כופר בעיקר, שנאמר 'אשר אמרו ללשונו נגביר'". מענטשן וואס זאגן פאר זייער צונג, לאמיר זיך צולאזן זיין צונג, ער רעדט אויף מענטשן... אה, אזוי זעסטו ווייטער די "גדולות", די "נגביר". ער איז א גבור אויף זיין צונג, זיין צונג איז שטארק. איינער וואס זיין צונג איז זיין חרב, זיין צונג איז דאס וואס מאכט אים גרויס. ער האט א... ער איז נישט א מורא'דיגער וואס האט א שטארקע צונג. "שפתינו אתנו מי אדון לנו". אזא איינער איז אזוי ווי ער גלייבט נישט אין באשעפער. "מי אדון לנו?" ווער איז דער בעל הבית אויף מיר?

און ער איז געענדיגט. ס'איז א כפירה דאס.

וואס איז טאקע וויאזוי מען איז כופר בעיקר? דארף מען פארשטיין וואס איז די קשר. די נידויים און די עונשים, אבער וואס איז די ווארט? פארוואס טאקע? ס'איז כפירה. ער מיינט צו זאגן אז ס'איז אזא חומרא. ס'שטייט נישט

דיסקוסיע: "הולך רכיל מגלה סוד" – ווען איז עס מותר?

אזוי שטייט דיך, אויב ער דיך געשיקט, אויב ער האט דיך געשיקט, אויב ער שיקט דיך א גרית, זאט איין זאך, אבער איך שיקט דיך נישט, "כל דבר שבעל טובים ראוי שימלא ימורא", אזוי שטייט מלמודי. ס'איז ער עקסטערע זאך פון מגלה זיין יענעם סודת, א רחל, דאט א רחל, א מגלה סוד, "הולך רחל מגלה סוד", געזעקטלי דאס. די אמט סארט, פארציילסט די וואס יענער האט געזאגט? יענער האט דיר געשיקט צו פארציילן? אהא, דו דעמאלטסט איז א מצוה. אויב עס וועט דיר נישט געשיקט, דו פארציילסט וועגן מיך פאר א צווייטן וואס עס איז נישט הוגע? רעד דיר נישט פאר נארמאלע אופן, אז עס איז ניגעה, עס איז נישט הוגעה? אהא, עס זעט מיר נישט ריכטיג. עס איז אפעס טייל לשון תענה. אפשר פארקערט, אפשר תענה. אמינות, לאמיר זען. אקעי.

הלכה ב (המשך) – מוציא שם רע: ווען מ'זאגט שקר

Speaker 1: איז דרמא, און לשון דער הרע איז אפילו וועל מ'זאגט אמת. מ'זאגט א זאך פון גנאי, אפילו אויב ס'איז אמת אז יענער מענטש האט א ענין פון גנאי, אבער פארציילט עס א איסור.

איך זאגט דער רמב"ם, אז אויב מען זאגט לשון הרע וואס איז שקר, מ'זאגט דאך יענע מענדער'ישע קניי וואס איז נישט אמת, האט נאך א קערעגאריע וואס אז'ל רופן עס "מוציא שם רע חבירו נקרא". ער זאגט נישט אפילו אז ס'איז הארב, ער זאגט אז ס'האט נאך א נאמען מוציא שם רע, וואס איז די זעלבע הארב. ס'איז דער חידוש אז לשון הרע איז אפילו ווען ער זאגט אמת.

הלכה ב (המשך) – בעל לשון הרע: "יושב ואומר"

Speaker 1: אבל בעל לשון הרע איז אפילו ווען ס'איז נישט א בעל, נישט ער איז א מענטש וואס ער טראגט אייביג לשון הרע, ער האט עובר געווען יעצט געטון איין מאל אן איסור. אבער בעל לשון הרע איז נאך הארבער, איינער וואס איז א בעל לשון הרע, ער טראגט אייביג לשון הרע.

דאס איז שוין "יושב ואומר". איך מיין, ווען מ'שטייט קען מען נישט רעדן שטייענדיג, מ'ווערט אפגעמוטשעט. מ'זיצט רואיג און ער דארשט, און ער זיצט אויפ'ן פאון און ער זאגט "כך וכך, ופלוני כך וכך, ואבותיו כך וכך, וכך שמעתי" וכו'.

חילוק: רכילות, לשון הרע, ובעל לשון הרע

ס'איז אן אנדערע מין רכילות. דער רכילות איז אביסל איידעלער. דער רכילות גייט נישט גיין זאגן וואס איז נישט אמת. אבער רכילות איז דער מישער. רכילות איז דער וואס ער מאכט זיכער אז אלע אינפארמאציע וואס איז דא ביי איינעם זאל עס ליגן ביי די גאנצע שטאט.

לשון הרע איז די חתיכה זאך, איינער וואס ער זיצט און ער האקט אויף יענעם. צוויי אנדערע נאסחאות.

רכילות, געווענליך, איז עס פון איינעם צום צווייטן, "זאלסט וויסן אז יענער טראכט וועגן דיר אזוי", "דער יענער האט יענער געזאגט וועגן דיר". אזוי שטייט דא אין רמב"ם, אדער אזוי זאגסטו.

Speaker 2: אקעי, נאר אן אמת, יא.

Speaker 1: לשון הרע איז ער זאגט איבער די שלעכטע זאך. ער איז א וואסער טרעגער, א מענטשן-אינפארמאציע טרעגער. א לשון הרע איז איינער וואס ער רעדט אלעמאל, אזוי ווי דער רמב"ם זאגט מיט דברים של גנאי.

הלכה ב (המשך) – "יכרת ה' כל שפתי חלקות"

Speaker 1: "על זה הכתוב אומר, 'יכרת ה' כל שפתי חלקות, לשון מדברת גדולות'". דאס שטייט נישט אזוי קלאר, אפשר חלקות מיינט שלעכט, געלעקלעכט. "מדברת גדולות" אפשר מיינט אזוי ווי ער האקט אויף יענעם. איך ווייס נישט קלאר וואס איז די טייטש. "מדברת" איז א לשון פון מדבר אדער פון פארשניידן?

Speaker 2: "מדברת גדולות" איז פארשניידן. ניין, "מדברת גדולות".

נישט רעדן וועגן יענעם נעבעך, "האסטו ממש גערעדט לשון הרע.

משבחה בפני שונאיו

ער זאגט, "וכן המספר בטובת חבירו בפני שונאיו, הרי זה אבק לשון הרע." ער רייצט אן, ער זאגט גוטע זאכן אויף יענעם בפני שונאיו, איז עס אבק לשון הרע. פארוואס? "שהוא גורם להם שיספרו בגנותו." ווייל דער שונא גייט זיך נישט קענען איינהאלטן, ער גייט רעדן בגנותו, "הרי זה כעושה לשון הרע."

ועל ענין זה אמר שלמה... דאס איז שלמה, ער האט זייער גוט פארשטאנען. ווען ס'קומט צו שלום בית מיט די חברה, ברענגט מען א גאנצע שלמה. שלמה המלך זאגט, "מברך רעהו בקול גדול בבקר השכם, קללה תחשב לו." וואס איז דער ווארט? "מברך רעהו בקול גדול" – ביינאכט, דו האסט געגעסן סאפער ביי יענעם און דו באדאנקסט אים. "בבקר השכם", די נעקסטע צופרי, "קללה תחשב לו", ווייל יעדער איינער גייט אים גיין יעצט בעטן עסן. איך מיין דאס איז די משל.

אבער דער רמב"ם זאגט עפעס אנדערש. איך ווייס נישט פארוואס ס'קומט אריין די פרי, וואס איז די "בבקר השכם". דער רמב"ם רעדט כללי אז ער איז... דער רמב"ם רעדט דא, אז ער זאגט אין פובליק זאכן אויף א מענטש, און צווישן די מענטשן זאגט ער דארטן זיינע שונאים, זיינע שונאים גייען אים נישט פארגינען. "בבוקר אשכים" מיינט לכאורה אז א צייט וואס יעדער איינער הערט, אפשר איז עפעס אזאנס די זאך. ער מיינט שוין פארגינען. דער רמב"ם רעדט שוין פון די דיגמא, דער רמב"ם ברענגט עס אויף די נושא פון "משבחה בשבחו בפני שונאיו". אקעי, אפשר מיינט עס רוחץ יענץ, אבער ער ברענגט נישט יענע דיגמא.

יא, ס'איז זייער וויכטיג אז א מענטש זאל וויסן אז יענער איז נישט גוט מיט אים, זיי נישט קיין צדיק וואס פארציילט. עס איז א מין סארט רכילות אויך, אבער עס קען, ער מיינט נישט צו רעדן, ער מיינט דא אין כל חנה. אבער צווישן חברים איז א מצוה צו רעדן. רכילות מיינט וועגן וואס יענער טוט, ווי ער גייט. ער זאגט אז ער האט איילט עמד חכם און איז נישט קיין רכילות, איך האב נישט דאס וואך געמיינט צו זאגן. אזוי מען דארף וויסן וויאזוי צו זיין א "אוהב שלום ורודף שלום". ער מיינט אז אסאך מאל ווען דו מיינסט דו ביסט א רודף שלום, גייסטו יעצט זאגן א קאמפלימענט אויף יענעם'ס שונא, וואס איז נישט א אוהב שלום, וואס איז גורם א מקלש נערה. רייט, ווייל דו ביסט גורם אז עס ווערט דער שמועס ווי שלעכט יענער איז.

לשון הרע דרך שחוק

וכן המספר לשון הרע דרך שחוק ודרך קלות ראש, כלומר שאינו מדבר בשנאה, און מאכסט אלעמאל א דזשאוק אויף יענעם'ס חשבון. וזהו ששלמה אמר, דאס איז וואס שלמה זאגט, "כמתלהלה היררה זיקים חצים ומות". עס איז ווי א מענטש שפילט זיך מיט א גאן, ער שפילט זיך, ער ווארפט "חצים ומות". "כן איש רימה את רעהו", וואס קומט אריין אין אין עדל, נאר דאס. איך האב נישט געמיינט די טשעפער. ער מאכט א פרענק. "ואמר הלא משחק אני", עס איז א דזשאוק, ס'איז א פורים שפיל, ס'איז אלץ, אונז מיינען דזשאוקי. אבער דו ווייסט נישט, שוין יענעם קען עס טון זייער וויי.

לשון הרע דרך רמיזות / תמימות

וכן המספר לשון הרע דרך רמיזות. אה, זאגט ער, "והוא שיספר בתמימות כאילו אינו יודע שדבר זה לשון הרע הוא". ער פארציילט, ער זאגט, "איך האב געזען יענער און יענער טון דאס און דאס." אה, איך האב נישט געוואוסט אז מען טאר נישט. "או שיש בו מום זה, או שיש בו מום זה, ומזכירם לפניו, ואומר 'איני יודע אם אלו מעשיו של פלוני'". וואס הייסט איך ווייס נישט, איך ווייס נישט, יא. אה, אפשר האבן עס געזאגט, איז דא א מענטשן וואס טוען אזוי. אה, דו מיינסט יענער? אה, איך האב נישט געוואוסט אז יענער איז טאקע אזוי.

אפשר דאס? איך האב נישט געוואוסט אז דאס איז לשון הרע.

הלכה ה – לשון הרע בפניו ושלא בפניו; דברים שגורמים היזק

אז ס'איז אזא חומרא. אזוי ווי ס'איז געשטאנען אז ס'איז חמור כנגד עבודה זרה.

ער ברענגט רבינו יונה און ער זאגט אז א בעל לשון הרע פשוט, אז ער איז זיך נוהג אין אנדערע זאכן, ער טוט נישט קיין עבירות, ער גייט נישט גיין שלאגן יענעם. אבער זיין מויל מיינט ער אז די מויל איז הפקר, דער אייבערשטער איז נישט שולט אויף די מויל, דער אייבערשטער איז שולט אויף אלע אנדערע איברים. אזוי זאגט רבינו יונה, ער ברענגט עס פון די של"ה, ס'איז אן אינטערעסאנטע זאך.

איך וואלט געמיינט אז אמונים, איך מיין ס'איז אויך כאילו, אמונים בה' מיינט כאילו דער אייבערשטער פירט די וועלט, און ער קען נישט אלעס אליין טון. א מענטש איז זייער מוגבל וואס ער קען טון מיט זיינע הענט, אבער מיט די מויל קען מען זייער סאך טון. איינער וואס ער זאגט זיין חירות וועגן לשון הרע, ער איז טאקע זייער פאווערפול, ער איז טאקע כאילו ער פירט זיך אין די וועלט ווי ער זאגט "אין אלהים", ס'איז נישטא קיין גאט, ער קען טון וואס ער וויל.

לשון הרע הורגת שלשה

די גמרא זאגט "אמרו חכמים, שלשה לשון הרע הורגתן: לשון הרע הרג'ט דריי מענטשן. האומר, ס'הרג'עט דער וואס זאגט עס, ווייל ס'מאכט אים פאר א רשע, יא? ס'מאכט אים כנגד שלש עבירות חמורות. והמקבלו, דער וואס איז מקבל לשון הרע אויך, יא? ער איז דער משחית. הרג'עט מיינט ער איז א משחית, יא? ניין, הרג'עט מיינט ס'הרג'עט אים, אזוי ווי מ'זאגט "אויב זאגט ער דברים", ס'מאכט מחטיא את הרבים, ער ווערט אויך געהרג'עט געווארן. דארף מען לאזן זיין וואס ער זאל זיך נוקם זיין אין אים.

והנאמר עליו, והמקבלו יותר מהאומר, דער מקבל איז נאך הארבער ווי דער וואס זאגט עס. ס'איז אינטערעסאנט, פארוואס איז דער מקבל נאך הארבער ווי דער וואס זאגט עס?

כ'ווייס נישט אויב הארבער, ס'הרג'עט אים מער. דו פרעגסט א גוטע שאלה. אין ביידע זענען געווען. קען זיין אז דער מקבל איז ערגער ווי דער זאגער, ווייל דער זאגער נעבעך לאכט זיך אויס, ער ווייסט אז ס'איז נישט אמת. דער מקבל נעבעך גייט עס צונעמען ווי אמת.

זאגט דער רמב"ם, די ווארט פון "הורגתן" מיינט אז לשון הרע איז די קאז פון זייער אסאך, ס'מאכט א מחלוקת. און ווער מאכט די מחלוקת? נישט דער רעדער, רייט? ער האט עס געקאזט, אבער די מחלוקת מאכט דער זאגער, סארי, דער הערער. נאכדעם הייבט זיך עס אן מיט אים נאכדעם. בסך הכל איז יעדער איינער טויט, יא?

איז דאס איז די נושא פון לשון הרע אליינס.

הלכה ז – אבק לשון הרע

נאכדעם איז דא זאכן וואס איז ווייניגער חמור ווי לשון הרע אליין, אבער עס איז בגדר לשון הרע. עס ווערט אנגערופן אבק לשון הרע, שטויב פון לשון הרע. לשון הרע איז אזא גרויסע שטיין, און דאס איז א שטויב וואס קומט אראפ דערפון.

למשל, "מי יאמר לפלוני שיהא כמו שהוא עתה?" וואס איז דער טייטש? איינער זאגט, "ווער האט געגלייבט אז יענער גייט נאך אנקומען צו אזא מצב?" דו זאגסט גארנישט וועגן יענעם, אבער קוק ווער איז דער מענטש, ווער האט זיך געגלייבט אז ער גייט זיך נעבעך אזוי דערקייקלען? האסט גארנישט געזאגט וועגן אים, אבער דו האסט זייער אסאך געזאגט.

או שיאמר "שתקו מפלוני, איני רוצה להודיע מה אירע לו." "לאמיר בעסער נישט רעדן." דער רמב"ם ברענגט ממש אזוי ווי די היינטיגע שפראך. "לאמיר בעסער נישט רעדן צו וואס ס'איז געשען צו יענעם." וכיוצא בדברים אלו. דאס איז אן אבק לשון הרע. דו האסט גארנישט געזאגט שלעכט, אבער יעדער איינער האט פארשטאנען.

ס'איז אן אמת, דאס איז ממש לשון הרע. מ'דארף טראכטן אז ס'איז ווייניגער ווי אזוי אונז האבן דאס געזאגט, ווייל דאס וואס אונז האבן געזאגט, "לאמיר

פון דעם לשון הרע איז נישט צו טון זאכן וואס, וויבאלד דאס איז דער פאקט, גייט עס גורם זיין א היזק פאר א צווייטן.

זאגט דער רמב"ם ווייטער, יעצט האבן מיר געענדיגט די איסורים פון לשון הרע און רכילות. גייען מיר לערנען... איין זאך, כל אלו. זאגט דער רמב"ם, **"כל אלו הן בעלי לשון הרע"**, די אלע וואס מיר האבן אויסגעברענגט ווערן אנגענופן בעלי לשון הרע, **"שאסור לדור בשכונתם"**. דאס האט ער אנגעהויבן די הלכות, "מלמד שאסור לאדם לדור בשכונת רשעים". וואס מיינט רשעים? רשעים מיינט בעלי לשון הרע.

דער רמב"ם זאגט נישט נאר לשון הרע, נאר "בעל לשון הרע", וואס טוט דאס כסדר. און אנדערע ווערטער, נישט נאר, לכאורה וואס ער זאגט יעצט, איז נישט נאר איינער וואס זאגט ממש, ער זאגט "כך וכך עשה פלוני". אפילו אבן לשון הרע, אפילו די רמזים, אפילו די אלע דברים, איינער וואס איז אזא סארט, ער טוט דאס כסדר, ער איז דער בעל לשון הרע. **"וכל שכן לישיב עמהם ולשמוע דבריהם"**.

די חומר פון לשון הרע – די מעשה פון די מרגלים

ער ענדיגט צו מיט נאך איין... ער האט אויסגעברענגט אזויפיל מאמרי חז"ל וועגן גנות לשון הרע. **"לא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע בלבד"**. זענען דארט געשטאנען און גערעדט לשון הרע אויף הקב"ה? ניין. אויף ארץ ישראל? ניין, ער מיינט די מרגלים. אבער די משנה ברענגט דאס. **"לא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע, שנאמר 'וינסו אותי זה עשר פעמים'"**. און צום סוף, דאס איז ביי די מרגלים, ווען צען מאל האבן זיי געזינדיגט איז נישט געווארן קיין גזר דין, אבער לשון הרע איז געווארן א גזר דין.

איך מיינן אז מיר האבן געענדיגט די פרק. און דער נחלתם גזלנים. איך מיינן אז די ווארט איז אז מ'זעט דארט ווערט מען געוואויר אויף וועמען ס'איז געווען לשון הרע. איך ווייס נישט. די פוינט איז אז די פראבלעם איז אז דו טשעלענדזשסט צו גיין ערגעץ וואו, דאס איז יעדע איינער געוויס נישט קיין חידוש פאר די לומדים. זיי האבן געמאכט א נעראטיוו אז דאס איז שווערליך, און דאס איז א סכנה גדולה, מ'האט טאקע נישט געקענט גיין. דאס איז די חומר פון לשון הרע. מ'מאכט א נעראטיוו, הייסט עס אויף ענגליש. אויף אידיש, איך ווייס נישט וועלכע שפראך.

צוויי טעמים פארוואס מ'טאר נישט וואוינען מיט בעלי לשון הרע

סאן, עד כאן הלכות... נאך א סיבה פארוואס מ'טאר נישט וואוינען מיט בעלי לשון הרע איז ווייל זיי גייען מגלה זיין יעדן איינעם'ס רשעות. פלוצלינג גייסטו געוואויר ווערן אז די פלאץ איז א פלאץ פון רשעים וואס מ'טאר נישט דארט וואוינען. און פארוואס? ווייל דו רעדסט זיך איין אזוי, גייסטו נישט משתפר ווערן. טאקע אזוי, ווייל אויב גייסטו הערן אויף יעדן איינעם שלעכטס, גייסטו דאך טאקע נישט משתפר ווערן. יעדער איז שלעכט, יעדער איז קאראפט, איך מעג אויך זיין. עס זענען אלע רשעים, אלענפאלס וועל איך זיין דער איינציגסטער וואס טאר נישט גנב'ענען? יעדער גנב'עט, לאמיר אויך גנב'ענען. עס הייבט זיך אן מיט לשון הרע. דאס איז דאך די קאראפן וואס איז א משפיע אויף שלעכטס אויף מענטשן. דאס איז אמת.

אקעי. זאגט דער רמב"ם ווייטער. אבער אויך ווייל ס'איז דענדזשערעס. דו ווילסט נישט וואוינען אין זיין שכנות. ער וועט דיך מזיק זיין. חתם על זה. יעצט גייען מיר לערנען וועגן די איסור פון נקמה.

הלכה ז – נקמה

זאגט דער רמב"ם, **"הנוקם מחבירו, עובר בלא תעשה, שנאמר 'לא תקום'"**. זאגט דער רמב"ם, **"אף על פי שאינו לוקה עליו, דעה רעה היא עד מאד"**. א שלעכטע מדה. **"אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על כל דברי העולם"**. אה, דאס קומט אויף א נייע לעוועל. א גאנצע נייע פשט.

"מעביר על כל דברי העולם" – די גאנצע וועלט איז הכל

וואס? דאס קומט אויף א גאנצע נייע פשט. נישט נאר מעביר על מדותיו זיין, נאר ווייל די גאנצע וועלט איז נישט ווערד גארנישט. ער האט פריער געזאגט אז אויב א מענטש האט דיך ווי געטון, זאלסטו טראכטן אז ער האט א דעה

איך וועל דיר מסביר זיין לשון הרע בפני חבריו ושלא בפניו. לשון הרע איז סיי ווען דו זאגסט עס בפני חבריו, ס'איז טאקע דער מענטש פאר וועם דו טשעפעסט, און שלא בפניו.

ביי מספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש, אויב דו זאגסט עפעס וואס אויב ס'זאל גיין ווייטער, איז עס גורם אן היזק לחברו בגופו או בממונו, אפילו אויב פאר דעם מענטש פאר וועם דו זאגסט עס איז נאך נישט קיין...

ס'איז נישט קיין לשון הרע. אויב דו זאגסט אז לשון הרע איז טאקע א מזיק איינעם, דאס הייסט דו גייסט צו איינעם און דו מאכסט אים א חתן, דו זאגסט אים א שלעכטע אינפארמאציע וואס איז נישט אמת. דאס איז לשון הרע. אבער דו זאגסט, "ניין, איך זאג עס פאר מיין חבר", אבער דו ווייסט אז ס'קען אנקומען, ער גייט עס נעמען ווייטער, וואס דאס איז רכילות, וואס גייט קומען ווייטער.

וואס קען זיין אז א מענטש זאגט עפעס וואס אויב יעדער איינער וואס זאגט עס איז צולייגן א טראפעלע גוזמא, און דעמאלטס איז עס דיינדזשערעס.

אפילו אויב ער רעדט עס מיט א סוד, בלייבט עס נישט קיין סוד. אפילו אויב ער טוט עס להצילו או להוכיחו, אפילו אויב ס'גייט נישט זיין א היזק, ס'קען נאר זיין א שרעק, ס'קען נישט מזיק זיין בגופו ובממונו, איז דאס זייער א גרויסער לשון הרע.

הלכה ה (המשך) – היתר דאפי תלתא (בפני שלשה)

ואם נאמרו הדברים האלו בפני שלשה, כבר נשמע הדבר ונודע. ואם סיפר הדבר אחד מן השלשה פעם אחרת, אין בו משום לשון הרע.

דאס הייסט, דער רמב"ם זאגט לשון הרע איז דאס טאקע ווען מ'איז מזיק פאר יענעם. אפילו א קליינע היזק איז מזיק פאר אים דורך דעם וואס מ'פארציילט עפעס שלעכט וועגן אים. אין אנדערע ווערטער, דו פארציילט עס פאר איינעם וואס ווייסט נישט, אדער אפילו איינער וואס ווייסט שוין יא, אבער דורך דעם וואס דו פארציילט עס גייט עס צום נעקסטן מענטש. אבער אויב א זאך וואס דריי מענטשן ווייסן שוין, ווייסט שוין די גאנצע וועלט. אז דו גייסט עס ווייטער פארציילן איז נישט גארנישט אויף, ס'איז נישט מזיק מער. **ובלבד שלא יתכוין**, אויב האסטו יא א כוונה צו גרעסער מאכן, דעמאלטס איז עס יא לשון הרע.

דער חפץ חיים איז געווען זייער נישט העפי מיט דעם היתר, ער האט געזוכט זייער שטארק מצמצם צו זיין דעם היתר.

דיסקוסיע: רכילות vs. לשון הרע אין דעם קאנטעקסט

אבער מ'דארף טראכטן, ווייל ס'קען זיין מעגליך אז וואס דו רופסט לשון הרע הייסט רכילות. דו טראגסט, דו זאגסט ווייטער וואס מענטשן זאגן אויף יענעם, דאס איז אויך רכילות.

ניין, דאס איז אויך נישט לשון הרע. לשון הרע איז ווען מ'איז מזיק דעם מענטש, און ס'איז נישט קיין מצוה צו זיין דאס. די גאנצע ריזן פון וואס גורמים אים נשמען איש מפי איש איז ווייל דו טוסט מרחק זיין. מ'דארף, מ'קען נישט זאגן אז וואס ברענגט די נקודה. דאס איז דא א גרויסע איסור פון רכילות, אפילו איך האב מיר ארויסגעברענגט אז עס איז זאכן וואס דער מענטש כאפט אפילו נישט אז עס איז א שלעכטע זאך. דאס מיינט נאך נישט אז מ'זאל נישט שפירן...

הלכה ז (המשך) – בעלי לשון הרע: אסור לדור בשכונתם

מען קען נישט זאגן... איך וויל נאר ארויסברענגען די נקודה. דאס אז עס איז דא א גרויסער איסור פאר רכילות, אפילו וואס איך האב ארויסגעברענגט אז עס זענען זאכן וואס מענטשן כאפן אפילו נישט אז עס איז א שלעכטע זאך, דאס מיינט נאך נישט אז מען זאל זיך פירן אין די וועלט כאילו עס איז נישטא קיין רכלנים. איינער זאגט, "אה, דא איז דאך א פרומע שטאט, קיינער זאגט נישט קיין רכילות." די פאקט איז אז וואס מען פארציילט קומט אן. דאס איז א ריאליטי. עס איז יא דא, צי מען האט יא גענומען דעם חפץ חיים אדער מען האט נישט גענומען דעם חפץ חיים, דאס איז די פאקט. און ווייטער, א חלק

Speaker 2: ס'איז זייער גוט וואס דו זאגסט. דו האסט א קשיא, איינער האט געפרעגט, איך האב דיר געזאגט אז וויאזוי קען מען מקיים זיין "לא תקום"? דו גייסט, דו בארגסט פאר יעדן איינעם אין די וועלט דיינע... פאר וועם בארגסטו? פאר דעם וואס בארגסטו... ער קומט אים ווען ער זאגט די לשון, "השם שלשה פנים", ס'איז דא דריי מענטשן. זייער גוט. סאו, די פשט איז, מ'רעדט נישט סתם, א מענטש וועט אוודאי בארגן פאר זיינע חברים. ער איז נישט מחויב צו יעצט מסכים זיין פאר די גאנצע וועלט. ער איז מסכים פאר וועם ס'קומט אים אויס, אז ס'מאכט סענס. אבער די נקמה קומט פייטן, "אה, דו ביסט נישט געווען מיין חבר, אבער יעצט, די צווייטע מאל..." פשט איז אז ס'קומט יא, יא, די צווייטע האט שוין אייניגקייט מיט'ן ערשטן ווען ער קומט צוריק. איז פשט אין די סיטואציע נאר צוויי, איך ווייס ער האט עס צוויי. וואלסטו עס געבארגט, ווייל ס'מאכט סענס. די וועג, ווען ס'מאכט נישט קיין סענס קענסטו ווייטער זאגן ניין. סאו דו קענסט זאגן אז די עוולה ביי ביידע ווען זיי קומען אין די תורה איז די ווערטער וואס מ'זאגט. בארגן יא, בארגן נישט, די חשבונות האלטן. אויב סתם, איך האב נישט גענוג געהאט, איך האב געהאט א שלעכטע mood, אקעי. סאו לכאורה דאס איז וואס דער רמב"ם זאגט אז ס'איז נארישקייט, ווייל דו ביסט א בעיבי, דו ביסט petty, דו ביסט ביזי מיט נארישע חשבונות, דו האלטסט א booklet פון ווער...

הלכה ז (המשך) – נטירה

אלא, און דער רמב"ם זאגט ווייטער, אלא, וואס זאל מען טון? **אלא, ימחה הדבר מלבו ולא יטרנו, שכל זמן שהוא נוטר את הדבר וזוכרו, שמא יבוא לנקום. לפיכך הקפידה התורה על הנטירה עד שימחה העוון מלבו כלל ולא יזכרונו. וזו היא הדעה הנכונה שאפשר שיתקיים בה יישוב הארץ ומשאם ומתנבם של בני אדם זה עם זה.**

דער קאנטראסט צווישן די טעמים פון נקמה און נטירה

דאס איז די ריכטיגע מידה וויאזוי מ'קען האבן אז די וועלט זאל זיין א מקום יישוב, ווען א מענטש זאל קענען דילן, ווייל מענטשן זענען שוואך, מענטשן בא'עוול'ן אמאל איינער דעם צווייטן. און ווען מ'וועט עס א גאנצע צייט געדענקען, וועט נישט זיין קיין סוף.

ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל א מינוט צוריק ביי נקמה האט דער רמב"ם אנגעקומען צו דעם אז די גאנצע וועלט איז נישט כדאי. מיטאמאל גייט ער צוריק אז דער עולם הזה איז אויך כדאי צו באטערן זיין. ווייל ער מיינט צו זאגן, יא, אויב א מענטש וועט זיך האלטן חשבונות דריי דורות צוריק, דאס איז נישט קיין וועג.

נטירה איז אן עבירה, נישט נאר א חסרון אין מידת חסידות

ס'איז זייער אינטערעסאנט, מ'איז מוחל זיין נטירה איז לפנים משורת הדין לכאורה. אבער אפילו נטירה, ער טוט זיך שוין יא די מחילה בלב, אונז וואלטן אלעמאל געטראכט אז דאס איז א גרויסע מידת חסידות. אבער ער זאגט אז ס'איז אן עבירה. אויב דו טראכסט, ס'איז א שיינע זאך, ווייל דער מענטש געדענקט אז דו האסט אים נעכטן נישט געדינגען, און ער ווייסט אז דו האסט אים היינט יא געדינגען. ווען דו וואלט אים נישט געזאגט, וואלט ער נישט געוואוסט. יא, ער גייט ענדליך לכאורה פילן שלעכט, און ער וועט עפעס צוריקטון אויף א גוטע זאך נעקסט טיים, אויב איז ער א גוטער מענטש, אויב איז ער... יא. אבער דו זעסט אז דער רמב"ן זאגט אז דאס איז נישט א... מ'דארף שוין די לעגטימיציע פאר דעם... נישט נאר איינמאל, איך בין פערזענליך אהיים לאזן. די וועלט פעלט אויס אז מען זאל דיך מוחל זיין, ווייל אז נישט וועט זיין, ווי יענער האט געזאגט, די גאנצע וועלט וועט זיך האלטן חשבונות איינער פאר'ן צווייטן, איינער טראגט דעם, ביז די גאנצע וועלט וועט זיין איין בלענד. יא, ס'איז נישט קיין וועג. עט סאם פוינט דארף מען מוחל זיין. דאס איז א חיוב.

דיסקוסיע: פארוואס ביי נקמה א פילאזאפישער טעם און ביי נטירה א פראקטישער?

Speaker 2: דאס איז אפשר נישט קיין בעסערע, ווייל אויב אזוי דארף מען פארשטיין פארוואס ביי נקמה האט ער יא געזאגט "צ'אק לייטס לאמיר

משובשת. זאגט ער יעצט, אלע מענטשן האבן ביי עטליכע דעה משובשת. אלעס וואס האט צו טון מיט די וועלט איז דאך פגום. און חכמים לומדים מעביר על כל דברי העולם. אלע עניני העולם זאל מען מבטל זיין ביי זיך. די גאנצע וועלט איז נישט ווערד איין קרעכץ. **"שהכל אצל בעלי השכל דברי הכל והבאי".** אמת'דיגע מבינים פארשטייען אז די עיקר איז אלוקות. די עיקר איז דעת השם, אלע אנדערע זאכן איז דברי הכל ורעות רוח, די שטותים. איינעם כדי צו נוקם זיין, ס'איז נישט כדי צו ווערן ברוגז אויף זיי. יא. לכאורה דער רמב"ן האט דא געהאט א פראבלעם, ווייל נקמה איז לכאורה א ווירע ראציאנאלע זאך, האט ער געמוזט אנקומען צו די גאנצע הסבר צו מאכן פארוואס נישט ווערן נפגע בכלל. פארוואס איז נקמה שלעכט? יענער האט מיר אפגעטון, איך טו אים צוריק אפ, איך גיי אים אנהערן. יא? וואס ליינסטו? ער האט דיר עפעס אפגעטון, און דו ווילסט אים נישט בארגן זיין האמער. האמער אראפקומען, מ'מוז אזוי ווייט אראפקומען ביז די ביטול פון די גאנצע עולם הזה. יא. מ'דארף גיין צו די שורש הענין, אזוי ווי... מ'דארף גיין צו די... יא. איך זאג, אויב ס'איז א חידוש, ווייל געווענליך מ'קען זאגן, אה, ס'איז אפשר... אקעי, מ'האט אברהם המדבר העלפט פאר סאשעל. ניין, דא האט מען געדארפט אנקומען ביז דארט, ווייל עצם לא תקום, ס'זעט אויס איז א שווערע זאך צו בעטן פון א מענטש. מ'דארף אנקומען ביז דארט דאס מסביר זיין.

וכיצד היא הנקמה – דער משל פון קרדומך

וכיצד היא הנקמה? אמר לו השאילני קרדומך, אמר לו איני משאילך. למחר צריך לשאול ממנו, אמר לו השאילני קרדומך, אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני כששאלתי ממך, הרי זה נוקם. אלא כיצד יעשה? כשבא לשאול ממנו יתן בלב שלם ולא יגמול לו כאשר גמלו, וכן כל כיוצא באלו. וכן אמר דוד במידותיו הטובות, אם גמלתי שולמי רע, איך האב קיינמאל נישט צוריקגעגעבן... אויב איך וואלט צוריקגעגעבן פאר די... איך האב נישט, איך האב קיינמאל נישט זיך געפירט אזוי אז צוריקגעבן רע פאר די וואס האבן מיר געטון שלעכטס. **ואחלצה צוררי ריקם.**

און איך וואלט... ער גייט דאך די המשך, און וואס טייטשט "ואחלצה"? ער מיינט אז איך האב גמלתי שולמי רע און איך האב געגעבן פאר מיינע צוררים ריקם, ליידיגקייט? אזוי ווי רש"י טייטשט... נישט קלאר. פשוט געווען, אה, יא, איך וואלט זיי אויסגעטון נאקעט. דעמאלטס ירדוף אויב... ער זאגט, אויב... ער האט געשטעלט זיך אליין אין די חלצה, אויב איך האב געגעבן פאר דער וואס געט מיר שלעכטס, איך וואלט צוריק מנוקם געווען, דעמאלטס זאל מיר קענען געשען כך וכך. אבער איך האב נישט אזוי געטון, ווייל איך, אפילו פאר מיינע שונאים, אזוי ווי מ'זעט טאקע ביי שאול, ער האט נישט נוקם געווען זיך אפילו אין זיינע שונאים. דער מלך איז טאקע א גרויסער צדיק, ער קען זיך נישט צושטעלן צו אים, באט אקעי.

דיסקוסיע: ווער בארגט פאר וועם? די סיטואציע פון "השאילני קרדומך"

און דאס איז די נושא פון נקמה. יעצט קען מען רעדן נאך א זאך וואס איז ענדליך צו דעם וואס הייסט נטירה. איינער, אפילו ער טוט נישט צוריק, נאר נטירה, מ'האלט, מ'געדענקט, מ'איז נפגע, מ'געדענקט עס. א נטירה, מ'האלט די שנאה. איך בין נישט נוטר. נוטר מיינט א לשון פון שמירה, ער היט אפ די פילינג, נישט אז ער לאזט עס לויפן. **"עובר בלא תקום ולא תטור את בני עמך".**

קייצד? ראובן אמר לשמעון "השאילני קרדומך". אמר לו "איני משאילך". לימים הוצרך שמעון לשאול מראובן. אמר לו ראובן "הא לך, איני כמותך שלא השאלתני". זהו ששנו חכמים "איזהו נטירה? כל שאמר לו השאילני מגלך, אמר לו לאו. למחר אמר לו הוא השאילני קרדומך, אמר לו הילך, איני כמותך שלא השאלתני". זהו נטירה.

אויסער כזה עובר בלא תטור. זייער אינטערעסאנט, ווייל איינס פון די זאכן איז דער איסור צו טראכטן. דוד המלך האט אויך געזאגט, "אם גמלתי". ער האט נישט גערעדט פערזענליך צו א געוויסע מענטש, ער רעדט צום אייבערשטן.

הלכה ז' (המשך) – די עבירה ביי נקמה ונטירה איז אין די ווערטער
 דו וואלט עס געבארגט, ווייל ס'מאכט סענס די וועג, ווען ס'מאכט נישט קיין סענס קענסטו ווייטער זאגן ניין. סאו דו קענסט זאגן אז די עבירה ביי ביידע ווען ס'קומט צו נקמה ונטירה איז די ווערטער וואס מ'זאגט. בארגן יא, בארגן נישט, חשבונות, העלפן די חשבונות. אויב סתם, מ'האט מיר נישט געגעבן, האט מיר געמאכט פון א שלעכטע מוט. אקעי.

סאו לכאורה, דאס איז וואס דער רמב"ם זאגט, אז ס'איז נארישקייט, ווייל דו ביסט א בעיבי, דו ביסט פעטי, דו ביסט ביזי מיט נא... ישע חשבונות, דו האלטסט א בוקלעט פון ווער האט מיר געטון אזוי, דו האסט מיר געטון אזוי. גיי, גיי אן, זיי מוחל, זיי מעביר. אויב יענער האט זיך באהאנדלט דעמאלטס איז טאקע דא אן עכטע זאך.

פראקטישע שאלה: חתונה-ליסטעס, משלוח מנות, און צדקה-לינקס

וואס איז, איינער האט א ליסט ווער ס'איז געקומען צו זיין חתונה, ער גייט צו יענעמ'ס חתונה'ס? ער האט זיך עובר געווען אויף א פסוק? ניין, מ'האט זיך געהערט, ס'איז דא א לעוועל פון חברים. א מענטש מעג וויסן, ער איז מיין חבר נאמבער וואן, ער איז מיין חבר פון כיתה, ער איז מיין חבר פון קלאס, און יענער איז אזא פון א מינוט אריין און ארויס, מ'טאנצט, חבר'ל. ס'איז נישט קיין נטירה.

וואס איז יא נטירה איז ווען דו פרעגסט אים, "פארוואס ביסטו נישט געקומען צו מיין חתונה?" "ווייל דו ביסט נישט געקומען צו מיין חתונה." דאס איז געווען א פייט.

מענטשן האבן אייביג די לינקס. יא, ער האט א לינקס פאר א צדקה, און דער מענטש וואס האט אים געגעבן, געט ער צוריק, און יענער נישט. איך בין נישט מחויב, ווייל אונז זענען מיר נישט די חברים וואס טוישן זיך אויס משלוח מנות א גאנצע צייט.

פיין, גוט. סאו מ'דארף אוודאי טראכטן ווען איז יא און ווען איז נישט. מ'דארף מקיים זיין, מאכן מרבה זיין אהבה בעולם, אבער יא.

סיום הלכות דעות

שוין, ס'איז געווען א קורצע און פייערדיגע טאקע. שוין, האבן מיר געענדיגט הלכות דעות. יעצט ווייסן מיר שוין סיי וואס מ'דארף טון, סיי וואס מ'דארף וויסן, סיי וואס מ'דארף מיט די תורה, וואס מ'דארף מיט די תורה.

קאנעקשן צו אנדערע הלכות

נאכדעם איז דא אהבת הגר, אהבת רעך כמוך, קען מען זייער צו לערנען, דאווענען. לכאורה הלכות תלמוד תורה איז געקאנעקטעד מער צו יסודי התורה, וואס איז זאכן וואס מ'דארף וויסן. אה, ס'איז אויך דא אין דעם דעות פון כבוד לחבב תלמידי חכמים, ס'איז זייער אינטערעסאנט, ס'קאנעקט זיך מיט ביידע. אקעי, מיר זענען אנגעקומען, בעזרת השם מארגן.

ווערן דיבורי אהבה", ווייל ער וועט זאגן ווייל אזוי קען מען מוחל זיין. ווייסט, אפשר נטירה איז ערגער? ס'איז אזוי ווי לשיטתך האב איך געפרעגט, אפשר קען נישט זיין ערגער, ווייל ער זאגט אז ס'גייט ברענגען לידי קטטה. אה, רייט.

"הריני מוחל" יעדע נאכט

ס'איז א שיינע זאך די זאגן יעדע נאכט "הריני מוחל". ס'איז א געוואלדיגע זאך. מ'זאל זיך געדענקען אז די גאנצע וועלט איז גארנישט ווערט, ס'איז אלעס א חלום יעוף, און מ'ווארפט אוועק אלע בעגידזש. איך זע אז אין די נטירה זעט מען אז די זעלבע ווי "לא תשנא את אחיך בלבבך", אזוי ווי שבנא, אז בדובר דא, אפשר ווען ס'וואלט נישט געשטאנען "לא תטור" וואלט עס אויך געווען אסור וועגן "לא תשנא".

א מענטש קען נישט פאדערן "איידעלע זאכן"

א שטארקע זאך וואס יעדער דארף ממש באוואוסט זיין, אז דו זאלסט אים זאגן, ער האט דאך דיר געארגערט דיך. אבער יעדער איז דאך נישט באוואוסט, יענער איז דאך נישט מחויב צו מיר אין זאכן. אה, זייער גוט. ער ברענגט זיך די חויב. דו זאגסט ער איז אזא איידעלער, ער איז נישט געווען נייס צו מיר. ס'איז נישט אזוי אז איך מאך אים א חויב. ס'איז דאך איידעלע זאכן. דו קענסט עפעס פאדערן, דו דארפט זיין נייסער צו מיר. דעמאלט איז ער שוין טאקע. און דו קומסט זאגן, וואס, דו האסט נישט געשמייכלט צו מיר. ס'איז נישט זייער פער. ווען ער האט דיר בא'עוול'ט, קען מען אים פארהאלטן, זאגן אז מ'רעדט מער נישט מיט אים.

Speaker 2: ס'איז זייער גוט וואס דו זאגסט. דו האסט א קשיא, איינער האט געפרעגט, איך האב דיר געזאגט אז וויאזוי קען מען מקיים זיין "לא תקום"? דו גייסט, דו בארגסט פאר יעדן איינעם אין די וועלט דיינע... פאר וועם בארגסטו? פאר דעם וואס בארגסטו... ער קומט אים ווען ער זאגט די לשון, "השם שלשה פנים", ס'איז דא דריי מענטשן. זייער גוט. סאו, די פשט איז, מ'רעדט נישט סתם, א מענטש וועט אוודאי בארגן פאר זיינע חברים. ער איז נישט מחויב צו יעצט מסכים זיין פאר די גאנצע וועלט. ער איז מסכים פאר וועם ס'קומט אים אויס, אז ס'מאכט סענס. אבער די נקמה קומט פייטן, "אה, דו ביסט נישט געווען מיין חבר, אבער יעצט, די צווייטע מאל..." פשט איז אז ס'קומט יא, יא, די צווייטע האט שוין אייניגקייט מיט'ן ערשטן ווען ער קומט צוריק. איז פשט אין די סיטואציע נאר צוויי, איך ווייס ער האט עס צוויי. וואלטו עס געבארגט, ווייל ס'מאכט סענס. די וועג, ווען ס'מאכט נישט קיין סענס קענסטו ווייטער זאגן ניין. סאו דו קענסט זאגן אז די עוולה ביי ביידע ווען זיי קומען אין די תורה איז די ווערטער וואס מ'זאגט. בארגן יא, בארגן נישט, די חשבונות האלטן. אויב סתם, איך האב נישט גענוג געהאט, איך האב געהאט א שלעכטע mood, אקעי. סאו לכאורה דאס איז וואס דער רמב"ם זאגט אז ס'איז נארישקייט, ווייל דו ביסט א בעיבי, דו ביסט petty, דו ביסט ביזי מיט נארישע חשבונות, דו האלטסט א booklet פון ווער...